

Grøn omstilling 2020

Sammen om at tage ansvar

FOTO: SOLCELLEANLÆG PÅ TAGET AF HVIDOVRE
HOSPITAL DÆKKER GODT 6.000 KVADRATMETER.

Indhold

REGION HOVEDSTADEN GÅR FORREST I DEN GRØNNE OMSTILLING

Af Regionsrådsformand Lars Gaardhøj

ET ÅR SOM INGEN ANDRE

PÅ VEJ MOD AFFALDSFRIE HOSPITALER
NØGLEN TIL GOD GENANVENDELSE LIGGER HOS
DEDIKEREDE MEDARBEJDERE

4

6

10

**PÅ VEJ MOD ENERGIEFFEKTIVT
FOSSILFRI ENERGIFORBRUG**
NYE ANLÆG SKAL PASSE BEDRE PÅ ENERGIE

16

**PÅ VEJ MOD FOSSILFRI DRIFTS- OG
MEDARBEJDERTRANSPORT**
MEDICIN OG SENGETØJ BLIVER NU LEVERET PÅ KOMØG

22

ØKOLOGI OG BÆREDYGTIG KØKKENDRIFT
KIKÆRTER SNIGER SIG IND PÅ TALLERKNERNE

28

PÅ VEJ MOD BÆREDYGTIGE INDKØB
HOSPITALSSENGE OG MØBLER FÅR NYE LIV

34

**RENT SPILDEVAND OG VANDEFFEKTIVE
HOSPITALER**
HERLEV HOSPITAL RENSER SIT EGET VAND

40

REGION HOVEDSTADENS VERDENSMÅLSPRIS
VI SÆTTER PRIS PÅ DE MEDARBEJDERE, DER
LØFTER VERDENSMÅLENE

47

Region Hovedstaden går forrest i den grønne omstilling

FOTO: PARKERINGSHUSET PÅ RIGSHOSPITALET GLOSTRUP.

AF REGIONSRÅDSFORMAND
LARS GAARDHØJ

Globale varmerekorder, tørke, skovbrande, ekstreme mængder nedbør og oversvømmelser. Klimaforandringerne fra de menneskeskabte drivhusgasser er en realitet på samtlige kontinenter, og konsekvenserne rykker tættere på os.

Ifølge WHO og det ansete lægetidsskrift Lancet er klimaforandringerne den største trussel mod det globale helbred, og senest har FN's klimapanel sendt chokbølger igennem verdenssamfundet. En alarmerende rapport fastslår utvetydigt, at vi mennesker gambler med klodens fremtid, og hvis temperaturstigningerne skal bremses, skal det ske lige nu.

Vi ved i Region Hovedstaden, at klimakrisen kan blive en sundhedskrise, og at grøn omstilling på mange områder er en forebyggende sundhedsindsats.

I sundhedssektoren har vi et særligt ansvar for den grønne omstilling, og vi anslås at stå for hele 6 % af den samlede CO₂-udledning i Danmark ifølge den internationale sundhedsorganisation Health Care Without Harm.

Med et så stort CO₂-aftryk følger et lige så stort ansvar. En effektiv grøn omstilling handler i høj grad om at tage lederskab, ændre adfærd og holde fast i indsatserne over tid. Det lederskab har vi på et tidligt tidspunkt taget på os i Region Hovedstaden.

Vi vil være på forkant med at opfylde FN's verdensmål, som fejrer fem års jubilæum i år. Det handler om at sikre en bæredygtig region med ren luft og vand, en mangfoldig natur, et sikkert klima og sundt miljø til nuværende og kommende borgere.

I denne udgivelse, gør vi årsstatus over vores mange bidrag til den grønne omstilling af Region Hovedstaden som virksomhed, det vil sige vores hospitaler, regionens virksomheder og koncerntre. Vi kan godt ranke ryggen på flere områder, og med Grøn 2030-programmet udvider vi den grønne omstilling med flere ambitiøse indsatser.

En helt stor udfordring bliver de indirekte CO₂-udledninger, som dækker over indkøb og forbrug af produkter, lægemidler, byggematerialer og serviceydelser, hvilket er det område, hvor omkring 90 % af regionens udledninger kommer fra.

Med budgettet for 2022, som regionsrådet vedtog i september, og den øgede klimainsats i koncernindkøb har vi taget de første skridt for at få nedbragt de indirekte udledninger. Over de kommende år vil vi intensivere indsatsen, og det vil kræve en ekstraordinær indsats af hele vores organisation. Men det er en bunden opgave, som skal håndteres, både af hensyn til nuværende og kommende generationer.

Lars Gaardhøj, regionsrådsformand, Region Hovedstaden

Et år som ingen andre

2020 kommer for altid til at stå som et helt særligt år i verdenshistorien. I hospitalsvæsenet har vi oplevet, hvordan pandemien har forandret hverdagen fra den ene dag til den anden. Vi måtte hjemsende medarbejdere og omstille vores hospitaler til nye tilstande, hvor pandemien fejede alt andet til side. Situationen stillede nye krav til vores kliniske personale, indkøbsafdelingen arbejdede på højtryk for at indkøbe værnemidler, og vores chauffører kom på overarbejde for at sikre, at selvsamme værnemidler blev kørt fra lufthavnen og frem til afdelingerne. Vi har set, hvordan vores medarbejdere har sat sig selv til side og knoklet for at få sundhedsvæsenet til at håndtere den voldsomme krise, vi har været i.

“

At drive et sundhedsvæsen er ressourcekrævende, og med stort forbrug følger stort ansvar.

Vi skal gå forrest og være med til at skabe den omstilling, der er nødvendig for at nå det nationale mål om en reduktion af landets drivhusgasser på 70 %.

MOGENS KORNBO, FORMAND FOR
GRØN2030-STYREGRUPPEN

En del af de planlagte aktiviteter for vores arbejde med grøn omstilling af regionen i 2020 har vi af gode grunde måttet udskyde, da det eksempelvis ikke ville være hensigtsmæssigt at sætte fokus på samkørsel under en pandemi med afstandskrav. Men pandemien til trods er det lykkedes at få sat nogle vigtige milepæle i arbejdet, som vil sætte skub på omstillingen de næste år.

‘Grønne og ansvarlige hospitaler’ (Grøn2030) er regionens store klima- og miljøprogram fra 2020 rettet mod regionen som virksomhed. Programmet er en del af regionens ‘Handlingsplan for FN’s verdensmål’ og har særligt fokus på Verdensmål 12, der handler om at sikre ansvarligt forbrug og produktion.

Vi har med det nye program sat nye, høje ambitioner frem mod 2030 på de syv indsatsområder, der dækker over transport, energi, indkøb, køkkendrift, spildevand, affald og byggeri (medtages først i rapporten næste år, da indsatsområdet er helt nyt.) I rapporten kan du blive meget klogere på, hvad der er sket på hvert område i 2020. Du kan også møde nogle af de mange dedikerede medarbejdere, der hver dag løfter den grønne omstilling af regionen. Politikere og ledelse kan træffe nok så mange beslutninger, men det er i samarbejde med de 44.000 medarbejdere, at det rent faktisk sker.

Få et hurtigt overblik over 2020

I årets klimaregnskab har vi for første gang opgjort udledninger fra vores mange udbud og indkøb, som også kaldes de indirekte udledninger. Alt fra service-

ydelser, gummihandsker og lægemidler til fødevarer og byggematerialer er nu regnet med. Den samlede udledning er på godt 609.200 ton.

Med det nye regnskab får vi et langt mere retvisende billede af vores klimaaftryk, da udledningerne fra udbud og indkøb udgør omkring 90 % af regionens samlede aftryk. De resterende godt 10 % stammer fra energi og transport. I mange klimaregnskaber, er de udledninger ikke regnet med. Med vores regnskab håber vi derfor at kunne inspirere flere virksomheder og organisationer til at regne de indirekte udledninger med.

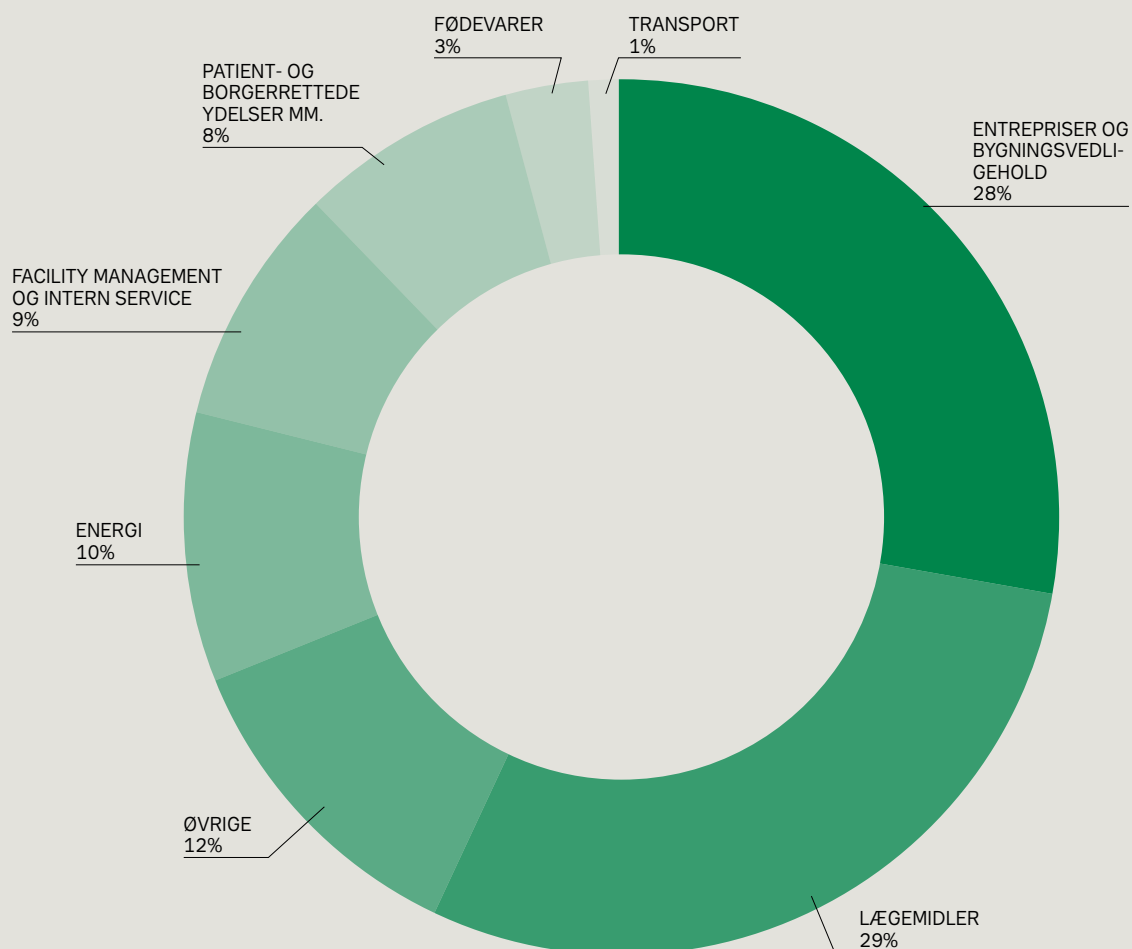
Klimaregnskabet betyder, at vi nu kan få et bedre overblik over, hvor vi skal sætte ind for at få størst effekt. De kommende år intensiverer vi indsatsen for

at reducere CO₂-udledningen fra de indirekte udledninger. **Læs mere om klimaregnskabet på side 36.**

På **energiområdet** har vi i 2020 set en reduktion i CO₂-udledning på 50,4 % til godt 58.600 ton i forhold til 2013, som er baseline. Vi har i 2020 forberedt danmarkshistoriens største energirenovering, som vil hjælpe os med at nå målet om 70 % reduktion i 2025.

Få steder har pandemien haft så positive konsekvenser som på udledninger fra **transportsektoren**. I 2020 faldt udledningen af CO₂ med hele 49 % til godt 6.700 ton i modsætning til året før, hvor vi så en stigning på 9 %. De tal viser med al tydelighed, hvor stor effekt vores adfærd har på transporten. I 2020 har vi gjort forarbejdet til at indføre et klimabidrag på alle flyrejser, så vi forhåbentlig kan vende udviklingen med stigende flyrejser.

REGION HOVEDSTADENS KLIMAAFTRYK 2020

På **fødevarerområdet** er det også gået fremad. Vi har i 2020 reduceret CO₂-belastningen fra råvareindkøb med 4 % opgjort som kg CO₂ pr. kg fødevarer i forhold til 2019. Mængden af madspild er dog steget i 2020, som følge af den usikre situation under pandemien. Det er lykkedes os at få kortlagt både klimaregnskab på fødevarer og madspild, så vi nu kan måle vores indsats med at gøre køkkenerne grønnere.

Vi har produceret mindre **affald** i 2020, og mere er blevet genanvendt. 22 % af alt affald i regionen er blevet sendt til genanvendelse i 2020. Den udvikling er en lille fremgang på tre procentpoint i forhold til 2019. Vi har afsluttet udrulningen af den fælles kildesortering på alle hospitaler på nær psykiatrien, og det har været et stort og omfattende projekt.

Selvom der blev brugt mange ressourcer på at købe værnemidler i 2020, så har vi fastholdt fokus på at styrke miljøkrav i regionens mange **indkøb**. Vi har i 2020 sammen med Region Midt og Region Syd samlet en række krav til emballage, så vi kan sikre, at vores leverandører bruger mere miljøvenlige råvarer til emballagen, som er nemmere at genanvende.

HOSPITALERNES PRODUKTION

En virksomheds forbrug afhænger af produktionen. For en vindmøllefabrik vil eksempelvis elforbruget og affaldsproduktionen stige, når der produceres flere vindmøller. For hospitaler er det mere komplekst at måle produktionen (eller aktiviteten), som jo består i at behandle patienter.

Det bedste tal regionerne har for antal og typer af behandlinger er DRG-tallet som står for "diagnose relaterede grupper". DRG-tallet udtrykker værdien af de forskellige behandlinger. Derved bliver det et indirekte udtryk for aktiviteten.

Fra 2013 til 2019 steg hospitalernes samlede aktivitet med 15 %, som blev afløst af et fald på 6,4 % i 2020 på grund af COVID-19.

REGION HOVEDSTADEN

Danmark er opdelt i fem regioner, som både er geografiske områder og politisk ledede virksomheder med egne skattefinansierede budgetter. Region Hovedstaden som geografisk område omfatter 29 kommuner og 1,8 millioner indbyggere.

Denne rapport handler om Region Hovedstaden som virksomhed, hvis hovedopgave er at drive landets største sundhedsvæsen. Vores arbejdsopgaver er opdelt i sundhedsområdet og det regionale udviklingsområde. Sundhedsområdet udgør godt 90 % af det samlede budget og omfatter drift og planlægning af hospitalerne og de regionale virksomheder. Det regionale udviklingsområde er rettet mod regionen som geografisk område og omfatter opgaver inden for blandt andet sundhedsforskning og innovation, miljø, klima og mobilitet.

Regionens årlige budget er på 42 milliarder kroner, og vi er ca. 44.000 medarbejdere. Det samlede bebyggede areal er omkring to millioner kvadratmeter og i 2020 havde vi 5200 sengepladser på hospitalerne og vi udskrev 243.000 patienter (ophold over 12 timer).

Region Hovedstaden som virksomhed omfatter disse organisatoriske enheder:

HOSPITALER

- Amager og Hvidovre Hospital
- Bispebjerg og Frederiksberg Hospital
- Bornholms Hospital
- Herlev og Gentofte Hospital
- Nordsjællands Hospital
- Region Hovedstadens Psykiatri
- Rigshospitalet Blegdamsvej og Glostrup
- Steno Diabetes Center Copenhagen

REGIONALE VIRKSOMHEDER

- Region Hovedstadens Apotek
- Region Hovedstadens Akutberedskab
- Den Sociale Virksomhed

KONCERNCENTRE

På vej mod affaldsfrie hospitaler

Region Hovedstaden producerer knap to ton affald hver eneste time – året rundt. Næsten 75 % af det affald bliver fortsat kørt direkte til forbrænding. I en verden med begrænsede ressourcer er vi nødt til at bruge vores ressourcer mere effektivt. Set ud fra et miljøperspektiv ville det ideelle være, hvis vi helt kunne undgå at producere affald. Men af mange årsager er det ikke realistisk på den korte bane. Hospitaler producerer helt særlige typer specialaffald, som der endnu ikke findes muligheder for genanvendelse for.

Som sundhedsvæsen er vi afhængige af komplicerede medicinske produkter, som vi ikke selv producerer. Vi har også store mængder farligt affald som kanyler

og laboratorieprøver, der bliver sorteret i plastbeholdere og brændt af ved høje temperaturer. En affaldspraksis, der ikke lever op til de samfundsmæssige ambitioner om god brug af ressourcer, men som er en del af den lovgivningsmæssige virkelighed, vi som hospitalsvæsen lever i lige nu.

Vi må gøre det bedste inden for de rammer, vi skal leve op til – og samtidig arbejde på at flytte rammerne. Første skridt på vejen mod affaldsfrie hospitaler er at sikre, at affald bliver recirkuleret, sorteret og genanvendt i så stort omfang som muligt.

SKALPEL RYGER NU TIL GENANVENDELSE FREM FOR TIL AFBÆNDING

På vores hospitaler bruger vi hvert år mange engangs-instrumenter i metal som sakse, skalpeller, tange og skober. Tidligere røg de i klinisk affald efter brug, men vi var ærgerlige over at smide store mængder metal til afbrænding. I stedet gik vi i dialog med den virksomhed, der aftager vores metal. Virksomheden undersøgte mulighederne og gik med til at lave en ny linje i deres produktion. Her tager de nogle ekstra forholds-

regler i forhold til skarpe genstande og smittespredning. Den løsning betyder, at vi i dag kan sende mange kilo afsted til genanvendelse frem for afbrænding. Efter vi har fortalt om den nye praksis til kolleger fra andre regioner, er den nu ved at blive implementeret flere steder i landet.

SÅDAN ER DET GÅET MED MÅLENE I 2020

Genanvendelsesandel på 40 % i 2025 (50 % i 2030)

Affaldsmængden er i 2020 faldet med 715 ton, men det tal skal forstås i sammenhæng med pandemien. Når vi sammenligner mængden af sundhedsydelser med mængden af affald, kan vi se, at affaldsmængden er faldet mindre end omfanget af de traditionelle sundhedsydelser, som er blevet færre på grund af COVID-19.

En forklaring kan være de store affaldsmængder fra engangsværnemidler og medicinsk udstyr som kanyler, men vi ved det endnu ikke med sikkerhed. I 2020 blev 22 % af alt affald i regionen sendt til gen-

anvendelse. De 22 % fordeler sig på 15 fraktioner, blandt andet papir, madaffald, plastik, pap, metal, elektronikaffald og glas.

Den udvikling er en lille fremgang på tre procentpoint i forhold til 2019. Men der er fortsat langt op til målet om 40 % i 2025. Hvis det skal lykkes at komme i mål, kræver det et endnu større fokus på medarbejdernes adfærd og arbejdsprocesser. Samtidig kræver det, at flere produkter bliver lavet af materialer, der kan genbruges eller genanvendes.

DET HAR VI ARBEJDET SÆRLIGT MED I 2020

Hospitaler har fået fælles kildesortering

I 2020 er det lykkedes at udrulle og færdiggøre et fælles genanvendelsessystem, der ensretter og moderniserer affaldsindsamlingen, så alle hospitaler (ikke medregnet psykiatriske hospitaler) sorterer affald på samme måde. Tidligere har hvert hospital haft hver sit system. På afdelingerne er der nu affaldsstativer og hvide plastikspande til det affald, afdelingen har brug for at komme af med. Kommunikationen omkring projektet har været – og er stadig – en stor del af opgaven for at sikre, at alle 44.000 medarbejdere bliver klædt på til at sortere korrekt. Vi har lavet et system, hvor udvalgte nøglemedarbejdere er blevet tilbudt særlig undervisning i, hvordan man sorterer og håndterer affald korrekt. Vi forventer, at systemet – kombineret med bedre afsætningsmuligheder for genanvendeligt affald – vil medføre en markant stigning i genanvendelsesprocenten.

Læs mere på side 13.

Nye erfaringer med afsætning af plastik

Plastik fylder meget i hverdagen på de fleste hospitalsafdelinger. Men på trods af de forholdsvist store mængder plastik, der sorteres fra, bliver alt for lidt reelt genanvendt. I 2020 blev der sendt 142 ton plastik afsted, men vi ved reelt ikke, hvor meget der er genanvendt. Plastik kommer i mange typer, kvaliteter og sammensætninger, som gør det

svært at genanvende. Ude på afdelingerne skal det være så nemt som muligt at sortere affald, så derfor har vi valgt en løsning, hvor plastik ikke skal sorteres i forskellige typer. Det ville besværliggøre sorteringen i en i forvejen presset hverdag. I 2020 har vi undersøgt og afprøvet nye muligheder for afsætning af vores plastikaffald. Vi har sendt plastik til to nye modtagere i henholdsvis Tyskland og Danmark for at se, om de kan håndtere vores blandede plastik. Men for at finde den bedste løsning, hvor vi får mest værdi for pengene, kører projektet videre i 2021, hvor vi fortsat vil afsøge andre modtageranlæg.

Klinisk risikoaffald på film

God affaldshåndtering handler om at få kildesorteret korrekt. Vi kan sætte nok så mange spande op på afdelingerne, men hvis ingen ved, hvad der skal sorteres, så får det ingen effekt. Vi har derfor gjort meget ud af at udvikle ikke bare fysisk undervisning, men også en række digitale guides og undervisningsfilm på intranettet. En fraktion, der er særlig svær at kommunikere om på skrift, er klinisk risikoaffald. Vi fik i 2020 henvendelser fra serviceafdelinger, der efterspurgte yderligere hjælp. Vi lavede derfor en film sammen med Bispebjerg og Frederiksberg Hospital, der forklarer, hvordan klinisk risikoaffald sorteres korrekt.

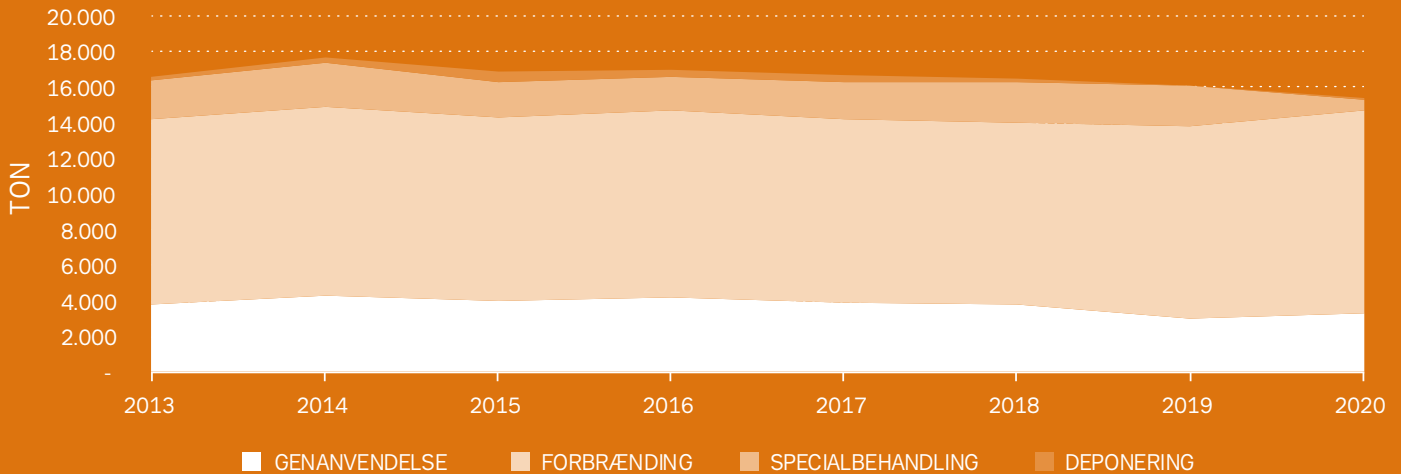

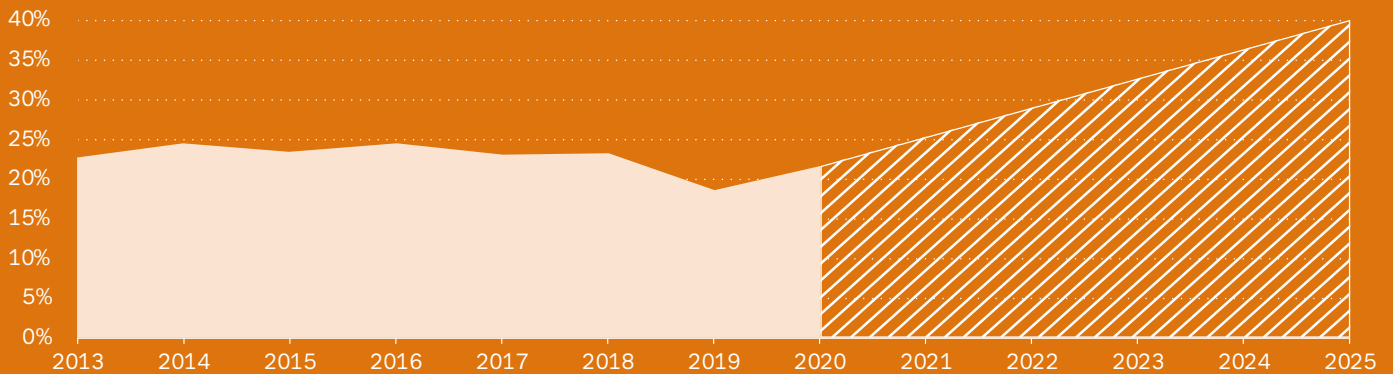
MÅLSÆTNINGER

1. Genanvendelsesandel på 40 % i 2025
2. Genanvendelsesandel på 50 % i 2030
3. Næsten affaldsfrie i 2035
4. Reducere affaldsmængden ved forebyggelse (ikke målsat endnu)
5. Frem mod 2030 at deltage i mindst fire puljestøttede innovative partnerskaber med private virksomheder og vidensinstitutioner

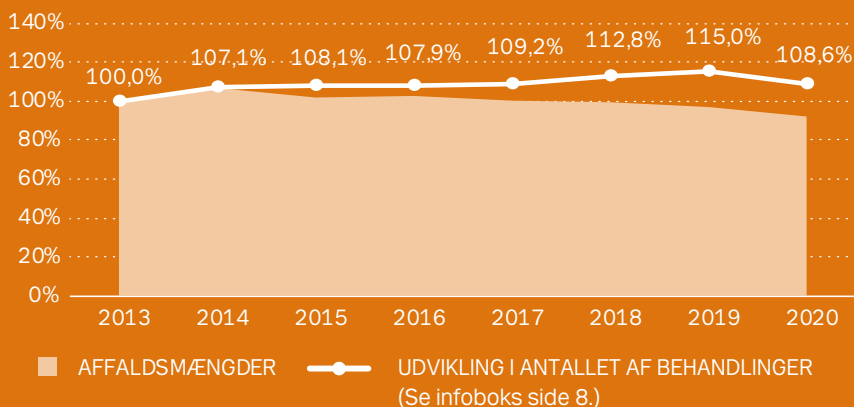
AFFALDSRESSOURCER FORDELT PÅ BEHANDLING

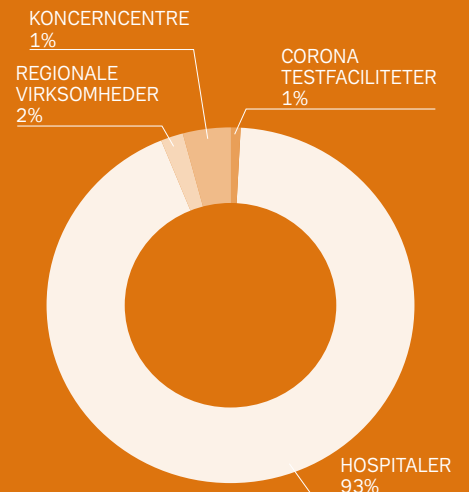
GENANVENDELSE AF TOTAL AFFALDSMÆNGDE

UDVIKLING I AFFALDSMÆNGDER SAMMENHOLDT MED PRODUKTION AF SUNDHEDSYDELSER

AFFALDSPRODUKTION

Nøglen til god genanvendelse ligger hos dedikerede medarbejdere

Bispebjerg Hospital er regionsmestre i genanvendelse. Årsagen til, at så meget affald ryger i de rigtige spande, handler om de mange dedikerede medarbejdere og ledere på afdelingerne.

Fire hvide plastikspande og et stativ eller to med plastiksække. Den anordning lyder relativt enkel, men at få den placeret på samtlige afdelinger på alle hospitaler i Region Hovedstaden har været en kæmpe logistisk og kommunikationsmæssig opgave. For én ting er at få den fysiske del til at lykkes, men at få 44.000 medarbejdere til at sortere korrekt har været den største udfordring.

Præcis hvor stor ved Henrik Louw Møller, enhedschef for logistik og vaskeri på Bispebjerg Hospital. Han kan bryste sig af at stå i spidsen for logistikken på det hospital, der har regionens højeste genanvendelsesprocent.

De sidste tre år har udrulningen af den fælles kildesortering på Bispebjerg Hospital været en af hans hovedopgaver. Men opgaven er blevet godt hjulpet på vej af de mange engagerede medarbejdere ude på afdelingerne, som har taget meget positivt imod det nye system.

“Dedikation fra medarbejdernes side er det, vi kører på,” fortæller Henrik Louw Møller, mens han viser det simple setup med spande på væggen og to stativer med sække til restaffald og plastik frem på K-endoskopiafsnittet på Bispebjerg Hospital.

På hver spand sidder et klistermærke med et ikon, så man kan se, hvad der skal i hvilken spand. For at komme frem til de rette ikoner har antropologer undersøgt, hvordan det kliniske personale forstod de forskellige fraktioner. Alt er undersøgt ned til mindste detalje for at undgå misforståelser.

Tæt på hverdagen

En af afdelingens sygeplejersker viser rundt og forklarer, hvor vigtigt det er at få sorteringen så tæt på arbejdet som muligt. Hvis en sygeplejerske skal vælge mellem en ekstra tur ned til skyllerummet med affald eller tilse en patient, så taber affaldssorteringen. Derfor har hele udrulningen været så tæt på medarbejderne på Bispebjerg Hospital som muligt.

“ Jeg blev positivt overrasket over, hvor meget medarbejderne ude på afdelingerne efterspurgte sortering, da projektet først var meldt ud. For at komme tættere målet i 2025 skal vi bare endnu mere ud på afdelingerne og høre om deres erfaringer og gode ideer.

HENRIK LOUW MØLLER

Én ting er at få den praktiske del til at lykkes, men kommunikationen med de enkelte afdelinger har været nøglen til, at projektet er blevet en succes. Hver eneste afdeling har derfor haft besøg af en af de to dedikerede logistikmedarbejdere på projektet. De har også bidraget med ambassadører, der har stået for implementering af kildesortering på afdelingerne. Ambassadørerne har klædt deres kolleger på med viden om, hvordan man sorterer de forskellige typer affald.

Samtidig har afdelingerne kunnet melde tilbage til logistikafdelingen omkring deres individuelle behov. Her på K-endoskopiafsnittet fandt de eksempelvis hurtigt ud af, at de skulle have et stativ til plastikaffald helt inde på undersøgelsesstuen, fordi det er her, de pakker alle instrumenterne ud.

Et stetoskop i flere stykker

I logistikafdelingen på Bispebjerg Hospital viser Henrik Louw Møller de store kasser frem, hvor affaldet til genanvendelse ryger ned. Hver dag henter logistikmedarbejderne affald fra hver eneste afdeling og samler det hernede til afhentning. Mens Henrik Louw Møller taler, samler han et stetoskop op af metalkassen, skiller det ad og smider plastikdelen i en anden kasse. Han peger dermed på en af de store udfordringer, de stadig arbejder med at forbedre.

Korrekt kildesortering handler nemlig om mere end de rigtige kasser. På hospitalerne bliver der brugt tusindvis af produkter, der er sammensat af forskellige materialer som et stetoskop – og det volder udfordringer. På afdelingerne har de ikke tid til at slå op, hvor de forskellige typer affaldsressourcer skal hen – eller hvad man gør ved blandingssprodukterne. Og når man bliver i tvivl, ryger tingene ofte i den forkerte spand eller til restaffald.

- Regionen har et mål om at øge genanvendelsesprocenten til 40 % i 2025 og 50 % i 2030.
- I 2035 er målet, at regionen er næsten affaldsfri. På trods af teknologisk udvikling vil der sandsynligvis være en mindre del, som klinisk risikoaffald, der skal sendes til forbrænding. Derfor har regionen ikke som mål at blive 100 % affaldsfri.
- I 2020 blev 22 % af alt affald i Region Hovedstaden sendt til genanvendelse. De 22 % udgør blandt andet papir, pap, madaffald, metal, plastik, elektronikaffald og glas.

For Henrik Louw Møller har det vigtigste været at få sorteringen til at fungere i medarbejdernes travle hverdag. Derfor må han leve med, at der af og til er fejl i sorteringen, og det er ikke noget, der trækker humøret ned.

I 2020 kravlede genanvendelsesprocenten for Bispebjerg helt op på 33,5 %. Vejen mod 40 %, som er målet for Region Hovedstaden i 2025, vil stadig være en udfordring, men Henrik Louw Møller er rimelig fortrøstningsfuld.

“Jeg blev positivt overrasket over, hvor meget medarbejderne ude på afdelingerne efterspurgte sortering, da projektet først var meldt ud. For at komme tættere målet i 2025 skal vi bare endnu mere ud på afdelingerne og høre om deres erfaringer og gode ideer.”

På vej mod energieffektivt fossilfrit energiforbrug

Vi forbruger cirka 500.000 megawatt-timer varme og el hvert år på regionens to millioner kvadratmeter bygningsareal. Det svarer til 115.000 husstandes samlede forbrug. Derfor har regionen et stort ansvar for at nedbringe forbruget af energi, så vi kan mindske mængden af CO₂-udledning.

Vi kommer også til at se en øget belastning af elnettet, når elektrificeringen for alvor, får fat i alle dele af samfundet med eksempelvis langt flere elbiler. Jo mindre strøm, vi bruger, jo mindre belaster vi også den

elektriske infrastruktur, der spiller en vigtig rolle for den grønne omstilling af samfundet.

Den samlede energiregning for hele Region Hovedstaden lyder hvert år på omkring 450 millioner kroner. Så der er også mange penge at spare, hvis vi kan bruge energien mere effektivt. For hver krone, vi sparer, betyder det, at vi kan lave flere energirenoveringer af vores bygninger. Når renoveringerne er tilbagebetalt, står vi med en bedre økonomi til gavn for hele regionens økonomi - og kan i sidste ende tilbyde endnu flere og bedre sundhedsydelser og lave mere grøn omstilling.

SÅDAN ER DET GÅET MED MÅLENE I 2020

Reducere CO₂-udledningen fra energiforbruget med 70% i 2025

I 2020 nåede vi en CO₂ reduktion på 50,4% eller godt 59.000 ton i forhold til baseline i 2013. Langt størstedelen skyldes den grønne omstilling af forsyningen, da der er mere vedvarende energi i el- og varmenettet.

Men i samme periode er der også sket et fald i energiforbruget på 2,9 %, som skyldes massive energieffektiviseringer på hospitalerne som eksempelvis udskiftning til LED-belysning og mere energieffektive ventilationsanlæg. Regionen skal fortsat selv levere energibesparelser på omkring 15% mod 2025. De

besparelser skal ses i lyset af, at hospitalerne fra 2013 til 2020 har øget produktionen, dvs. antal og omfang af behandlinger med 8,6 % (målt i DRG tal). Flere behandlinger og mere energikrævende teknologi presser hele tiden energiforbruget i vejret.

Produktionen af solcellestrøm fra vores bygningers tage og facader til egetforbrug er femtendoblet siden 2013 og var i 2020 på 1.932 MWh. Med andre ord producerer vi selv 1 % af det samlede elforbrug. I forhold til 2019 var der dog et produktionsfald på 24 %, som skyldes at regionens største solcelleanlæg på Hvidovre Hospital har været plaget af tekniske problemer hen over sommeren 2020.

DET HAR VI ARBEJDET SÆRLIGT MED I 2020

Energikortlægning har givet en køreplan

Region Hovedstaden står foran Danmarks største energirenovering til en værdi af omkring en milliard kroner. For at beslutte præcis hvilke energieffektiviseringer, vi skal gennemføre, har vi i 2020 foretaget en stor energikortlægning af 1.2 millioner kvadratmeter på hospitalerne. Særligt regionens ventilationssystemer har vist sig at være i dårlig stand og skal udskiftes flere steder. Kortlægningen har givet os en konkret køreplan frem mod 2025, hvor vi skal gennemføre mere end 150 forskellige energispareprojekter. De 20 første er igangsat, som blandt andet er ventilationsprojekter i forbindelse med køkkenrenoveringer.

Læs mere på side 19.

Energiforbrug skal sættes på formel

Hidtil er målerne i hele regionen blevet aflæst én gang om året og har ikke vist data omkring forbrug i de enkelte bygninger. Derfor har vi i 2020 undersøgt mulighederne og lagt os fast på et nyt Energy Management System. Projektet betyder, at nye målere bliver sat op i alle bygninger, så vi kan samle data omkring vores specifikke forbrug. Det nye tiltag betyder, at vi får et præcist overblik over, hvordan regionens bygninger forbruger både el, vand, køling, fjernvarme og gas på månedsbasis.

Med det nye system får vi bedre muligheder for at forudse forbruget og sammenligne de forskellige bygninger. Allerede i 2021 bliver de første målere koblet på, og i 2022 vil alle målere være digitale. Når alle målere er koblet på, kan vi træffe langt mere strategiske valg og arbejde mere intelligent med vores energiforbrug. For de medarbejdere, der arbejder med driften af bygningerne, bliver det nye system et konkret værktøj, der kan hjælpe dem med at bruge energien mest hensigtsmæssigt.

Slut med varm luft til gråspurvne

På Herlev Hospital har vi i 2020 afsluttet et af landets største varmegenvindingsprojekter. Herlev Hospital var som byggeri innovativt, da det blev bygget for 45 år siden, men der var ikke tænkt meget over energibesparelser. Ventilationssystemet i den høje bygning har hidtil sendt den brugte luft direkte ud af hospitalet. Knap en million kubikmeter varm luft blev sendt ud til fuglene hver time. Vi har forsøgt at finde den rigtige tekniske løsning siden 2010, men først med dette projekt er det lykkedes at finde en virksomhed, der kunne løse problemet. I 2020 blev der lagt sidste hånd på projektet med installationen af en stor varmepumpe. Luften bliver nu cirkuleret rundt i bygningen, for at tage varmen ud og i stedet bruge den til opvarmning. Elforbruget i den store bygning er sænket med 10 % og fjernvarmen med 20-25 %. Det gav tilsammen en energibesparelse på 9,4 millioner kr. i 2020.

Solceller ramt af politiske beslutninger

Rammevilkårene på energiområdet er politisk styret og ændrer sig ofte. Den virkelighed må man altid have for øje, når man sætter langsigtede projekter i søen. Nogle gange rammer den virkelighed også ambitiøse klimaprojekter. I regionen havde vi et køreklart projekt om at installere solceller på regionens bygninger for cirka 100 millioner kroner. Men lovgivningen omkring solceller blev ændret med virkning fra juli 2021. Vi har derfor brugt en del ressourcer i det forgangne år på at skrive hørings svar og deltage i debatter om lovgivningen for at påvirke processen. På den gamle ordning var egetforbrug af lokalt produceret elektricitet fra eget solcelleanlæg ikke afgiftsbelagt. Med de nye krav om at offentlige instanser kun må eje solcelleanlæg i et selskab med begrænset ansvar, vil man være pålagt at betale fuld elafgift. Solcelleprojektet måtte derfor nedjusteres kraftigt. Kun de anlæg der kan opnå dispensation fra de nye regler (i nogle tilfælde ved nybyg) vil blive etableret, og det vil kun være en brøkdel af de oprindelige planlagte solceller.

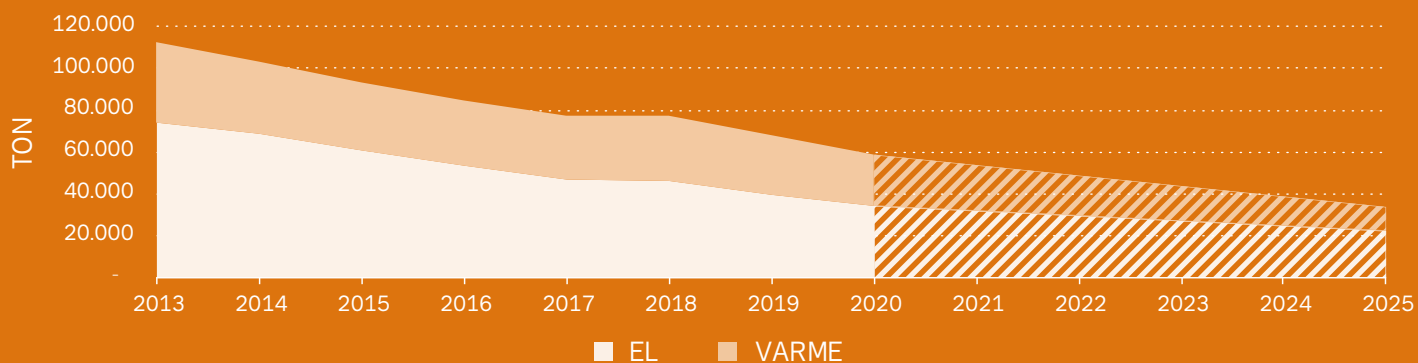
MÅLSÆTNINGER

1. Reducere CO₂-udledningen fra energiforbruget med 70 % i 2025 (i 2019 var reduktionen på 37 %).
2. Tilstræbe et fossilfrit energiforbrug senest i 2035.
3. Reducere det samlede energiforbrug med 15 % i 2025*
4. Gennemføre besparelser svarende til 109,5 GWh i 2025*
5. Afdække om Region Hovedstaden kan blive en af Danmarks største offentlige bidragsydere til balancering af elnettet i 2030.

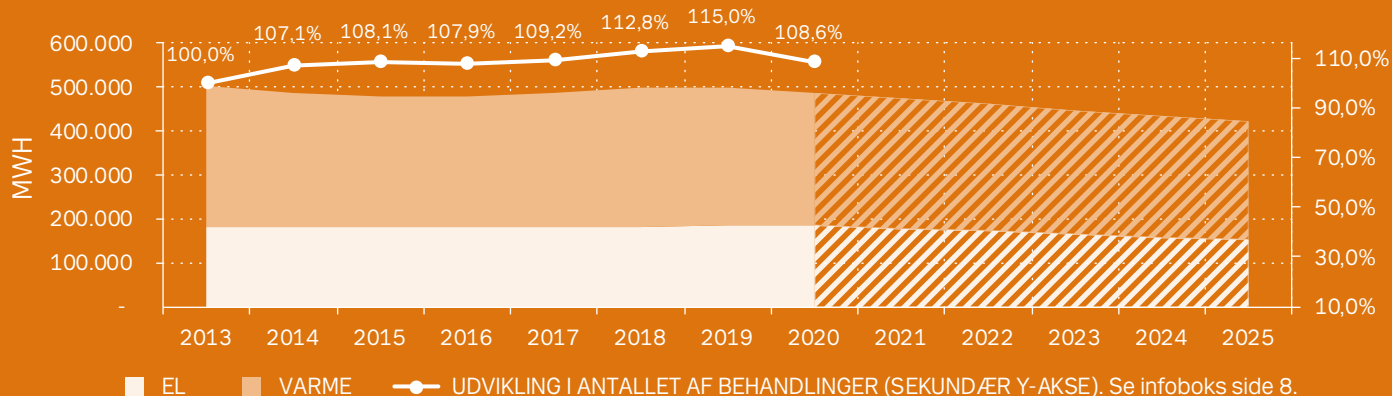
Baselineåret er 2013

* Målsætninger for 2030 er under udarbejdelse.

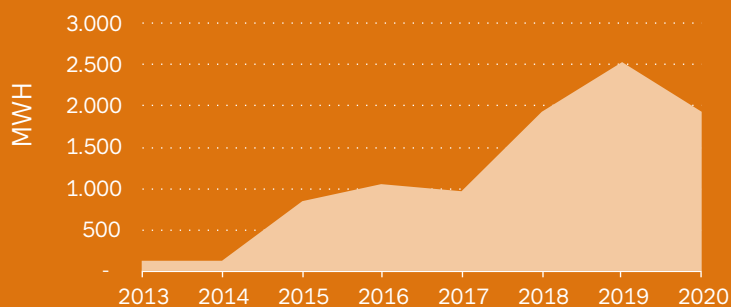
CO₂-UDLEDNING

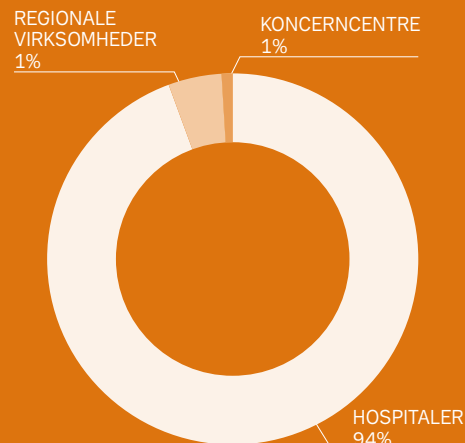
ENERGIFORBRUG

SOLCELLEPRODUKTION

ENERGIFORBRUG

Nye anlæg skal passe bedre på energien

Region Hovedstaden står foran den største energirenovering i danmarkshistorien. På femte sal på Rigshospitalet glæder maskinmester Søren Smedegaard sig til, at de kan bruge energien med mere omtanke.

Når man træder ind på femte sal på Rigshospitalet, er det som at blive transporteret tilbage i tiden eller besøge et teknologisk museum. Størstedelen af de store buldrende ventilationsanlæg er nemlig fra 1967, hvor hospitalet blev bygget. De enorme grønne metalkasser suger luft ind, køler eller varmer luften og sender den ud til de forskellige rum på hospitalet gennem enorme rør. Anlæggene fungerer stadig, selvom de har kørt stort set uden stop i 54 år.

Og det er heller ikke uden en vis nostalgi, at maskinmester Søren Smedegaard viser rundt og fortæller, hvad der snart vil blive erstattet af nye intelligente anlæg. De gamle anlæg rummer historier om en tid, hvor man brugte væske til at befugte luften, indtil det kom frem, at væsken over tid blev snavset og fyldte luften med bakterier. Man kan stadig se sporene på metalkasserne fra væsken, som man holdt op med at bruge i 1970'erne.

Meget er sket på den teknologiske front siden 1967, men at anlæggene stadig fungerer, er i sig

selv et kvalitetsstempel, forklarer Søren Smedegaard. Når det er sagt, glæder han sig til, at de gamle ventilationssystemer bliver udskiftet som led i den enorme energirenovering, hospitalerne i regionen skal igennem de næste par år.

Maskinmesteren har været ansat på Rigshospitalet i 11 år, og i alle de år har han håbet, at de en dag kunne udnytte energien bedre, end de gamle ventilationsanlæg er i stand til.

“Jeg glæder mig meget til, at energien ikke bare bliver smidt ud til fuglene. Det har nemlig ærgret mig, siden jeg startede.”

Genbrugt luft og advarsler

De nye anlæg bruger mindre energi på at skubbe luften rundt i bygningen, og så kan de varsle, hvis noget ikke fungerer optimalt. På tekniketagen har de allerede et anlæg, der kun er fem år gammelt, og det sender advarsler til maskinmesteren, hvis der bliver brugt for meget energi. På den måde kan Søren og hans kolleger langt tidligere opdage, hvis

MASKINMESTER SØREN SMEDEGÅRD VISER EN KILEREM FRA ET AF DE GAMLE ANLÆG FREM. DEN BLIVER SNART OVERFLØDIG, NÅR DE NYE ANLÆG UDSKIFTER DE GAMLE FRA 1967.

FOTO: METTE FRANDSEN.

“

Jeg glæder mig meget til, at energien ikke bare bliver smidt ud til fuglene. Det har nemlig ærgret mig, siden jeg startede.

SØREN SMEDEGÅRD

snavs eksempelvis har sat sig fast, så varmen ikke bliver overført optimalt.

Som det er i dag, ryger den brugte, varme luft også direkte ud af bygningen. Men med de nye anlæg bliver varmen trukket ud af luften og genbrugt. Ligesom man kender det ved en almindelig varmeveklser og varmepumpe i et privat hjem. På Rigshospitalet sker det bare i en skala, så man kan spare enorme mængder energi. Hvert år bruger Rigshospitalet knap 100.000 megawatt-timer. Med de nye anlæg håber man, at forbruget bliver 15-18 % lavere.

Et næsten umuligt projekt

Bedre udnyttelse af energien har stået højt på Søren Smedegaards ønskeliste i årevis. Sammen med sine kolleger har han også flere gange regnet på løsninger, der kunne bruge energien bedre. Men de har måttet opgive hver gang, da projektet blev for omfattende og bekosteligt af flere årsager.

For det første er ventilationssystemet konstrueret lidt specielt, og det komplicerer renoveringen. Luften skal nemlig ud på en længere rejse i bygningen. Den bliver først suget ind på femte sal, varmet op og fordelt på etagerne. Så bliver den blæst ud igen på 17. og 18. etage, fordi det er her, man har valgt at have de tekniske etager i tidernes morgen. Man skal altså hente varmen fra den brugte luft på én etage – men bruge den til at varme den friske luft op på en helt anden.

Samtidig skal man have hele den logistiske udfordring for øje. Rigshospitalet skal behandle

- Samlet set forbruger regionens hospitaler årligt 490.000 megawatt-timer.
- Efter energirenoveringen forventes forbruget at falde med 60.000 megawatt-timer eller cirka 12 %.
- Regionen skal samlet set levere energibesparelser på omkring 15 % mod 2025.
- Regionen skal reducere CO₂-udledningen fra energiforbruget med 70 % i 2025.
- Alle regionens hospitaler og større administrative bygninger som Regionsgården skal energirenoveres.
- De første anlæg bliver udskiftet 2021, og projektet forventes at løbe til 2025.

patienter 365 dage om året og kan ikke lukke operationsstuer ned i månedsvis, mens de store anlæg skal skiftes. Planlægningen skal derfor være fuldstændig præcist koordineret, så hospitalet kan køre videre på fuld damp.

Den opgave er Søren Smedegaard glad for, ligger i andres hænder. Sammen med sine kolleger bliver hans opgave både før, under og efter renoveringen fortsat at sikre, at alle medarbejdere og patienter har den luftkvalitet og temperatur, de har brug for.

“Det ligger i mit fag, at man skal forsøge at spare så meget energi, man kan. Men min faglighed starter med at holde operationsstuer i gang, og så er energien nummer to. Når der ligger syge mennesker på en stue, skal de kunne ånde frisk luft ind, filtreret for partikler i en behagelig temperatur.”

På vej mod fossilfri drifts- og medarbejdertransport

Transportsektoren er en vigtig brik i den grønne omstilling. Vi transporterer os mere, og langt størstedelen af vores transportmidler er stadig afhængige af benzin og diesel, som udleder store mængder CO₂. I modsætning til flere andre sektorer fortsætter udledningen med at stige år efter år.

I Region Hovedstaden skal der drives hospitaler, og 44.000 ansatte skal til og fra arbejde. Vi er derfor dybt afhængige af effektiv og fleksibel transport til at transportere patienter, blodprøver og ansatte. Vi skal hele tiden sikre, at den grønne omstilling af vores køretøjer ikke sker på bekostning af kvaliteten af sundhedsvæsenet.

Vi har inddelt transport i to kategorier, den interne og den private. **Intern transport** er alt det, der foregår i arbejdstiden som tjenesterejser, varetransport og regionens patientkørsel. Her kan regionen selv vælge den grønneste løsning enten ved at indkøbe grønne køretøjer til vores egen køreflåde eller gennem krav i

udbud på udliciterede transportydelser som patienttransport eller medarbejderflyrejser. Flyrejser er en udfordring, fordi det er den mest klimabelastende rejseform, men også svær at skære helt fra. Vi har medarbejdere i regionen, der er nødt til at deltage i udenlandske konferencer for at kunne drive et sundhedsvæsen i verdensklasse.

Den private transport er medarbejderes, patienters og pårørendes kørsel frem og tilbage til hospitalerne, som regionen ikke har direkte indflydelse på. Selvom vi ikke kan bestemme over den private kørsel, der står for den største del af udledningerne, arbejder vi hele tiden på at påvirke den. Medarbejderne skal have gode forudsætninger for at kunne træffe et grønt transportvalg – både i arbejdstiden, og når de pendler. Samtidig skal patienterne have mulighed for at komme til og fra hospitalet på den mest klimavenlige måde. Vi arbejder på at gøre de grønne valg til de nemme valg, for kun sådan sikrer vi, at de bliver de foretrukne valg.

SÅDAN ER DET GÅET MED MÅLENE I 2020

Reducere CO₂-udledningen fra driftstransport med 12 % i 2025

Pandemien har sat dagsordenen for hele regionens arbejde i 2020, men på transportområdet har konsekvenserne været markante og faktisk meget positive. De mange hjemsendte medarbejdere, virtuelle møder og rejseforbud har betydet en voldsom nedgang i udledninger.

I 2020 faldt udledning af CO₂ med hele 48 % til 6.733 ton. Det tal skal ses i lyset af, at udledningen fra transport fra 2015 til 2019 er steget med 20 %. Hvis vi kunne regne med, at det tal var udtryk for reelle forandringer, ville det være fantastisk. Men i takt med at vi nærmer os en normal hverdag, vil udledningerne også stige. Vi kan håbe, at nogle af de nye tiltag med virtuelle møder, digitale konferencer, hjemmearbejde og lignende kan være med til at skabe reelle reduktioner.

DET HAR VI ARBEJDET MED I 2020

Klimabidrag fra flyrejser

Vi har set en konstant stigning i antallet af tjenesterejser med fly siden 2015. En stor del af de rejser er nødvendige for, at vores personale kan være med til at forske i sygdomme og udvikle nye behandlingsformer. Men vi er nødt til at minimere antallet af flyrejser, for det er den mest klimabelastende rejseform. Derfor tog politikerne i regionen i 2020 en vigtig beslutning. Nemlig at der på alle tjenesterejser fra 1. januar 2022 bliver lagt en merpris på 500 kroner på hver tur oven i billetens pris som klimakompensation. Håbet er, at tiltaget vil give alle større incitament til at lede efter alternativer til flyreisen. Midlerne fra klimabidraget skal bruges på at sikre, at vores indkøbsfunktion kan stille højere klima- og miljøkrav til produkterne. Vi arbejder også på et katalog med alternativer til flyrejser for at gøre det nemmere at vælge flyreisen fra, når det er muligt – eller hvis det ikke er muligt, i stedet at vælge den mest klimavenlige flyrejse.

Bycykler gør det grønnere at komme frem

De fleste af vores hospitaler ligger desværre langt væk fra den nærmeste station. Medarbejdere, patienter og pårørende skal derfor enten gå et godt stykke, have deres egen cykel med eller tage en bus, hvis de kommer med toget. Den mulighed vil vi gerne gøre nemmere og grønnere, så flere kan hoppe på en elcykel ved stationen og efterlade den ved hospitalet. På Rigshospitalet er elcyklerne allerede afprøvet, og vi kan se, at de bliver brugt flittigt. Bycyklerne er indkøbt og bliver snart tilgængelige på fem nye bycykelstationer på regionens hospitaler på Amager, Frederiksberg, Hvidovre, Gentofte og Rigshospitalet. Vi håber, at det kan give flere lyst til at tage toget til hospitalet ved at kombinere med en bycykel.

Digital mødeplatform fik medvind

I årets første måneder lagde vi sidste hånd på en guide til digitale møder på intranettet, der skulle gøre det nemmere for medarbejdere at holde virtuelle møder. Vi ville gerne skabe en bedre kultur for brugen af virtuelle møder, der på det tidspunkt var ret begrænset. Vi havde planlagt en aktiv kommunikationsindsats for at fremme de digitale møder, men blev i den grad overhalet af pandemien. De mange hjemsendelser gjorde det fuldstændig afgørende at kunne afholde digitale møder for at

fortsætte arbejdet. Man kan derfor sige, at projektet blev en dunderende succes, da aktivitet på siden eksploderede. De digitale vaner er nu blevet en fuldstændig integreret del af de fleste medarbejders hverdag.

Nyt studie til digitale konferencer

En stor del af de planlagte aktiviteter på transportområdet blev sat i bero under pandemien. Men netop fordi mange medarbejdere sad hjemme bag skærmene, kunne vi se et behov for at skabe nogle bedre rammer for at dele viden. På Regionsgården i Hillerød fik vi i 2020 indrettet et studie med professionelt lys og kamera, som alle medarbejdere kan booke gennem deres arbejdskalender. Lokalet er blevet brugt flittigt og kræver meget begrænsede tekniske forudsætninger. Håbet er, at flere medarbejdere vil holde digitale konferencer og webinarer, selvom det igen er muligt at rejse med fly.

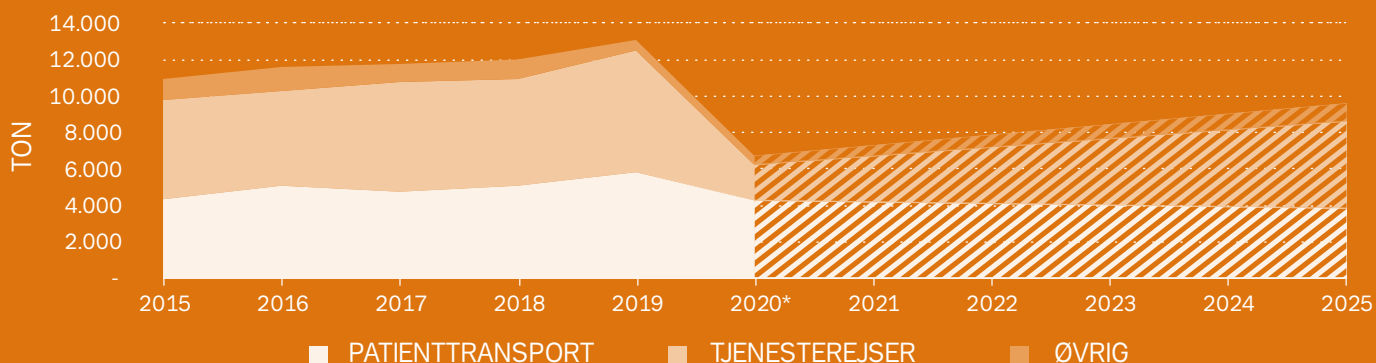

MÅLSÆTNINGER

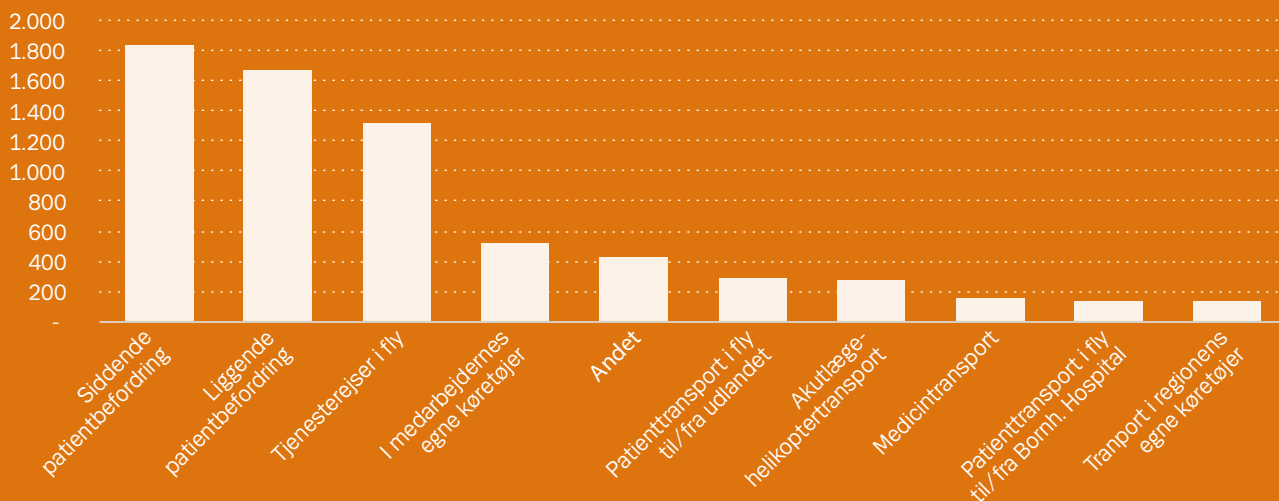
1. Reducere CO₂-udledningen fra driftstransport med 12 % i 2025 sammenlignet med niveauet i 2015 (i 2019 var udledningen steget med 21 %).
2. I 2050 skal alle transportaktiviteter være fossilfri, dette indebærer transport af medarbejdere, patienter, varer og tjenesteydelser.
3. Fremme sundhed og miljø igennem grøn og aktiv transport blandt medarbejdere og bidrage til regional udvikling.
4. Regionens flåde bliver fuldt omstillet til bæredygtige køretøjer inden 2030.

CO₂-UDLEDNING FRA TRANSPORT

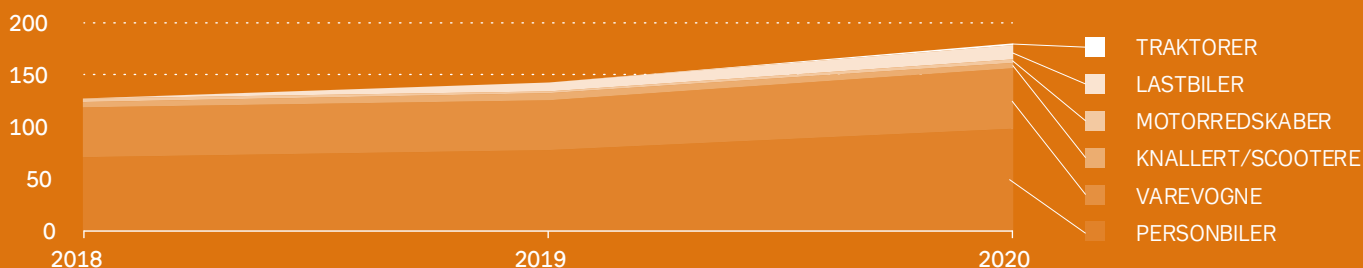
* På grund af COVID-19 var CO₂-udledningen exceptionel lav i 2020. Det forventes, at udledningen vil stige betydeligt, når driften af hospitalerne bliver normaliseret. Derfor fastholdes 2025-målet indtil videre.

CO₂-UDLEDNING I TON FORDELT PÅ UNDERKATEGORIER

ANTAL GRØNNE KØRETØJER I REGIONENS EGEN KØREFLÅDE

SAMLET SET ER OVER 50% OMSTILLET

Medicin og sengetøj bliver nu leveret på komøg

De lastbiler, der hver dag leverer tusindvis af varer til regionens hospitaler, kører nu på biogas. De nye lastbiler gavner både klimaet og chaufførerne, der har lidt mere ro i hovedet efter en arbejdsdag.

Når chaufføren Alex Juul Kisum starter lastbilen drevet af seks biogastanke, lyder der en rolig rumlen fra motoren. For det utrænede øre lyder det mere som at køre rundt i en elbus end en 16 tons tung lastbil. Alex, der kører varer til og fra hospitalerne, har kørt lastbil i 30 år. For ham er det en helt anden fornemmelse at tænde for en af regionens CO₂-neutrale lastbiler end de dieseldrevne lastbiler, han har været vant til.

“Man skal lige vænne sig til, at motoren ikke giver det der brøl, når man starter den. Den her lyd er lidt mere fesen,” fortæller Alex.

Han griner lidt af den manglende lyd, for i virkeligheden er han meget tilfreds med de nye lastbiler. Da Alex og de andre chauffører først fik at vide, at regionen ville skifte til biogaslastbiler, var de ellers en anelse skeptiske. De talte med nogle københavnske skraldemænd, der fortalte, at der var mange problemer med lastbilerne på gas. Men virkeligheden viste sig at være langt bedre end frygtet. Lastbilerne har kørt upåklageligt fra første dag. Og det er ikke kun klimaet, der får gavn af de CO₂-neutrale biler.

“Lastbilen larmer meget mindre, og det kan man virkelig mærke i hovedet efter en hel dag. Man er mindre træt. Og så er det virkelig rart, at vi ikke bliver smurt ind i dieselos, når vi skal ud og rode med noget på lastbilen,” forklarer Alex.

Alle biler skal være grønne

Der har været fart på den grønne omstilling af regionens egne køretøjer. Halvdelen af de biler, varevogne og lastvogne, der kører med varer, medicin og blodprøver, er over de sidste otte år blevet udskiftet med grønne køretøjer. Det vil sige, at de kører på enten el eller biogas. En af dem, der har skubbet på udviklingen, er Thomas Bøgeskov, der i dag er konstitueret vicedirektør.

Han har med sine egne ord diesel i årene som søn af en vognmand, men han måtte skifte holdning, da han blev ansat i regionen. Her har man nemlig tænkt grønt på transportområdet i mange år, og han oplever, at medarbejderne er stolte over, at de kører i mere klimavenlige biler.

“Hvis vi kommer til at købe et køretøj på diesel eller benzin, fordi der ikke er et alternativ, gider de nærmest ikke køre i det,” forklarer han.

CHAUFFØR ALEX JUUL KISUM PÅ VEJ IND
I EN AF DE STORE BIOGAS-LASTBILER.
FOTO: METTE FRANDSEN.

MILJØVENLIG
BIOGASBIL

“

Lastbilen larmer meget mindre,
og det kan man virkelig mærke i hove-
det efter en hel dag. Man er mindre træt.
Og så er det virkelig rart, at vi ikke bliver
smurt ind i dieselos, når vi skal ud og
rode med noget på lastbilen

ALEX JUUL KISUM

Han har de sidste seks år været med til at rydde op i transportlogistikken i regionen, så den er blevet mere effektiv. Frem for at hospitalerne sendte bud efter tre biler, bliver det i dag samlet til én bestilling. Organisationen har været mere end klar til at skifte til de grønne køretøjer. Den største udfordring har været de teknologiske begrænsninger. Som hospitalsvæsen skal man hele tiden sikre, at transporten er effektiv og til at stole på. Af samme årsager kører ambulancer heller ikke på el endnu, da den rette teknologi ikke er til rådighed.

Først inden for de sidste par år er producenterne blevet klar til at levere lastbiler på grønt drivmiddel med en ordentlig rækkevidde. Næste skridt bliver at skifte lastbilerne ud med el, så de også skaber færre lydgener for beboere i nærheden af hospitalerne.

Netop fordi det er et nyt felt, har det været vigtigt for Thomas Bøgeskov og kollegerne at kunne inspirere andre virksomheder. Derfor står det også meget tydeligt med store bogstaver på lastbilerne, at de er CO₂-neutrale, forklarer Thomas Bøgeskov.

“Vi er meget repræsenteret i gadebilledet. Derfor vil vi gerne vise, at vi er med til at gøre en forskel, og at det kan lade sig gøre. Der er et grønt alternativ til den tunge transport. Jeg synes, at det er et vigtigt budskab.”

- Biogas-lastbiler støjer mindre, og så udleder de langt færre partikler, som er usunde at indånde.
- I regionen er det besluttet, at hele regionens egen køreflåde skal være CO₂-neutral inden 2030.
- Fra 2013 til 2021 er andelen af grønne køretøjer i regionens egen køreflåde steget fra 5 % til 52 %. Det har reduceret CO₂-udledningen med 640 ton og forureningen fra eksempelvis diesel-partikler, som er sundhedsskadelige.
- Mere end 90 % af regionens lastbiler kørte i 2020 på grønt drivmiddel.
- Lastbilerne kan give en reduktion på 1.000 ton CO₂ årligt. Det svarer til 52 ton bøv eller 11.000 timer i en flyvemaskine – eller tusinde gange så meget, som hver enkelt dansker ifølge Energistyrelsen skal spare i CO₂-udledning om året.
- Region Hovedstaden arbejder på et projekt, hvor regionens egne ambulancer omstilles fra sort diesel til biodiesel.

Økologi og bæredygtig køkkendrift

Produktion af fødevarer står for omkring en tredjedel af hele verdens udledning af drivhusgasser. Samtidig går en tredjedel af al den mad, der produceres, til spilde. Fødevareområdet er derfor et af de vigtigste at have fokus på i den grønne omstilling. I regionens mange køkkener laver dygtige madhåndværkere hver dag mad til tusinder af mennesker. Regionen kan være med til at reducere udledningen af drivhusgasser betragteligt ved at udvikle grønnere køkkener med mindre madspild og mindre forbrug af engangsembalage.

At lave mad til patienter er komplekst, da vi skal tage hensyn til mange forskellige ernæringsmæssige behov. Maden er en vigtig del af behandlingen, og vi

laver mad til mennesker, der kan være meget sårbare. Vi kan ikke fra den ene dag til den anden skifte de traditionelle frikadeller ud med vegetariske, da vi også har et ansvar for at sikre, at vores patienter får mad, de kan genkende og føle sig trygge ved at spise. Derfor finder vi hele tiden på nye måder at udvikle klimavenlige retter, som eksempelvis en mazarintærte med bønner i, der stadig smager, som den plejer.

De fleste mennesker har en holdning til det, de spiser – og mange har også antagelser og holdninger omkring, hvad der er bæredygtig kost. En del af arbejdet med regionens køkkener handler også om at skabe klarhed omkring, hvad der skaber reel forandring, samtidig med at alle gode initiativer skal hyldes.

SÅDAN ER DET GÅET MED MÅLENE I 2020

I sommeren 2020 fik regionen et bæredygtighedssekretariat med tre medarbejdere, der arbejder med økologisk og bæredygtig køkkendrift på tværs af regionens hospitalskøkkener, cafeer og kantiner. Sekretariatet er blevet til på opfordring af regionens køkkenchefer med et stort ønske om at styrke de gode bæredygtige initiativer på tværs af køkkenerne.

CO₂-belastningen fra råvareindkøb reduceres med 25 % i 2025

Udviklingen går den rigtige vej. Samlet set er CO₂-belastningen fra råvareindkøb reduceret i 2020 med 4 % i forhold til 2019 (opgjort som kg CO₂ pr. kg. råvareindkøb). De nyeste tal viser, at der er reduceret med ca.

7,6 % fra 2019 til midt 2021. Den absolutte reduktion var på 13 % eller godt 3.100 ton CO₂, primært fordi der blev indkøbt færre fødevarer.

Madspildet reduceres med 25 % i 2025 og 50 % mod 2030

I 2030 skal madspildet være reduceret med 50 %. Det betyder, at resterne fra tilberedt mad, der ikke er blevet spist, og rester fra produktionen af mad, der kunne have været brugt til at producere spiseligt mad som brødbender til croutoner, skal udnyttes endnu bedre.

Mængden af indkøbt engangsemballage reduceres med 25 % i 2025

Pandemien har påvirket mængden af engangsmaterialer i køkkener, fordi der har været større krav til indpakning af måltider. Trods dette kan vi se, at der er sket et lille fald i indkøb af engangsemballage i 2020 i forhold til 2019. Mange køkkener har i flere år allerede arbejdet med at skifte engangsservice ud med porcelæn og har selv fundet løsninger lokalt i køkkenerne.

Alle regionens køkkener stræber mod det økologiske guldmærke (90 % økologi)

Køkkenerne i regionen har alle det økologiske sølvmærke, som betyder, at 60-90 % af råvarerne er økologiske. I 2020 var mængden af økologiske råvarer i køkkenerne mindre end forventet. Pandemien gjorde det sværere for leverandørerne at fremskaffe varer. Økologiprocenten har derfor udviklet sig negativt fra 77,3 % i 2019 til 76,7 % i 2020.

DET HAR VI ARBEJDET SÆRLIGT MED I 2020

Fødevarers CO₂-udledning kortlagt

En tomat er ikke bare en tomat. Den kan være økologisk produceret, dyrket med solskin i Spanien eller i drivhus i Danmark. CO₂-udledningen for den enkelte tomat vil variere alt efter, hvad det er for en. Blandt andet derfor bliver et klimaregnskab på fødevareområdet aldrig helt præcist. Men det er alligevel lykkedes at kortlægge CO₂-udledningen for langt de fleste fødevarer, der bruges i køkkenerne. Selvom regnskabet ikke er perfekt, er det et stort skridt i den rigtige retning. Vi er kommet frem til et af de mest detaljerede klimaregnskaber på fødevareområdet, som kan være med til at inspirere køkkenerne til at arbejde mere med bæredygtighed. **Læs mere på side 31.**

Metode til opgørelse af madspild

Selvom al madaffald bliver genanvendt til vigtige formål som kompost og biogas, er det langt mere klimavenligt at udnytte maden til at mætte mennesker. Vi skal derfor blive endnu bedre til at minimere madspild i køkkenerne. Tidligere er madspild ikke blevet kortlagt systematisk, så målet i 2020 har været at finde en metode til at måle og sammenligne madspild på tværs af køkkener. Den perfekte og præcise løsning ville betyde, at alle køkkener skulle veje al mad, der bliver smidt ud, og det er naturligvis ikke realistisk i et travlt hospital-skøkken. Derfor har vi måttet undersøge, hvor stor en del af madaffaldet der rent faktisk er madspild og ikke eksempelvis æggeskaller og gulerodstoppe. Metoden ligger nu klar, så vi har tal fra 2020 og kan begynde at arbejde mere kvalificeret med at reducere madspild.

Styr på emballagen

Overflødig eller ikke-genanvendelig emballage udgør en betydelig del af affaldsmængden i køkkenerne. For at få et overblik over, hvor meget emballage regionen reelt forbruger og kunne sætte mål, har vi brug for en opgørelse. Hidtil er emballage blevet talt i kroner og øre, men det tal er svært at arbejde med. Den opgørelse er følsom over for prisstigninger og andre faktorer, der gør det svært at få et retvisende billede af, hvor meget emballage der bliver brugt fra år til år. Derfor har vi i 2020 arbejdet på at kortlægge mængden af emballage i kilo i stedet for. I samarbejde med indkøbsafdelingen har vi været i dialog med leverandører for at få dem til at oplyse vægten på den emballage, de leverer. Projektet er ikke afsluttet, og vi forventer at have tal i 2021.

Flere lokale fødevarer

I regionen vil vi gerne have flere lokale fødevarer i vores køkkener. Men som offentlig institution kan vi ikke blot vælge at få leveret kartofler fra den nærliggende gård. Vi er underlagt lovgivning omkring udbud fra EU, og ved store beløb skal ordren i udbud i hele Europa. Derfor har vi i 2020 afprøvet andre veje til at få flere lokale varer. Én vej er at gå i dialog med de leverandører, der vinder udbuddet for at få dem til at levere flere lokale varer, som vi er lykkedes med i 2020. På Bispebjerg Hospital var der eksempelvis et ønske om mere bæredygtig og lokal fisk. Gennem dialog med leverandøren har de nu lavet en aftale med fiskere i Korsør, der én gang om ugen leverer friskfanget fisk til hospitalet.

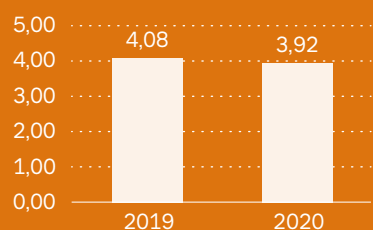
MÅLSÆTNINGER

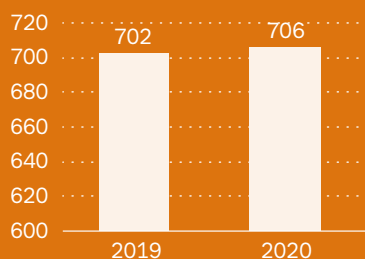
1. CO₂-belastningen fra råvareindkøb reduceres med 25 % i 2025.
2. Madspildet reduceres med 25 % i 2025 og med 50 % i 2030.
3. Mængden af indkøbt engangsemballage reduceres med 25 % i 2025.
4. Alle køkkener arbejder hen mod guldmærket i økologi.
5. Måltrettet indsats for sortering og nedbringelse af affaldsmængde.

Baseline for de tre første mål er 2019.

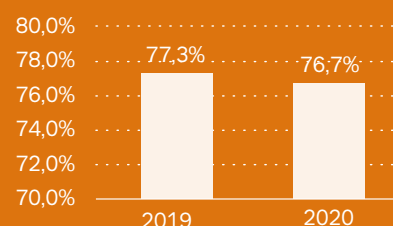
TON CO₂ UDLEDT PR. TON FØDEVARER (CO₂-INTENSITET)

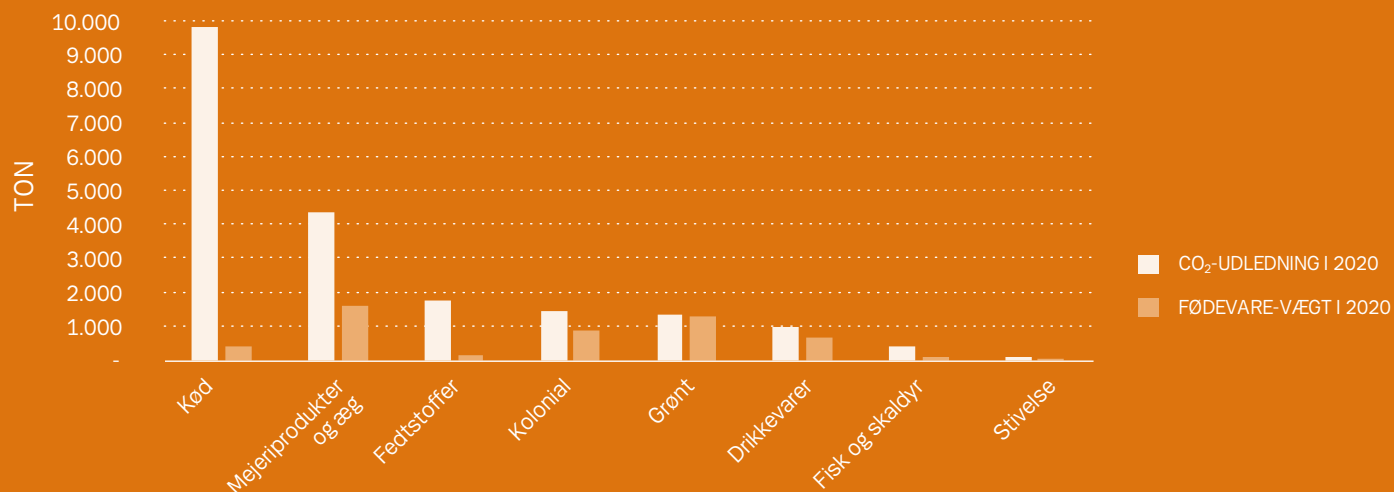
TON MADSPILD

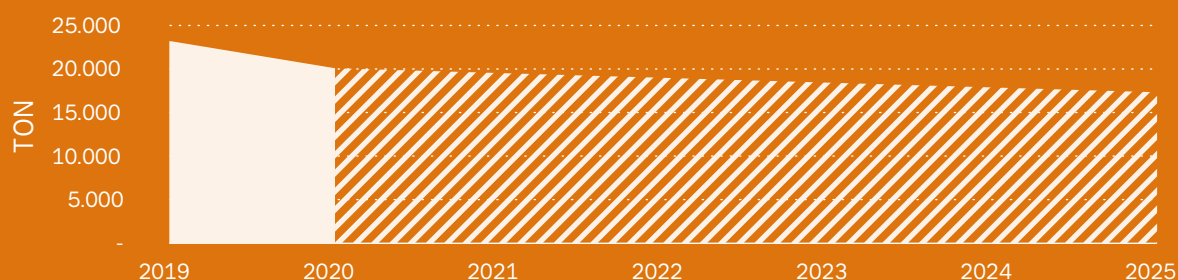
ØKOLOGIPROCENT

CO₂-UDLEDNING SAMMENLIGNET MED FØDEVAREVÆGT

TOTAL CO₂-UDLEDNING

Kikærter sniger sig ind på tallerknerne

På Nordsjællands Hospital i Hillerød har de knækket koden til den grønne hospitalsmad. De har blandt andet indført grønne onsdage, som er en succes hos både patienter og personale.

I køkkenet på Nordsjællands Hospital er de ved at gøre klar til dagens varme frokost. Køkkenchefen Helle Steen Petersen viser med tydelig stolthed rundt i sit køkken, hvor travlheden er ved at indfinde sig. En ung mand går og synger, og lyden af service klirrer højt fra de rullefogne, der kører forbi. På væggen hænger ugens menu, der normalt består af to menuer med kød og en vegetar. Men om onsdagen er der kun én menu til alle patienter og personale – og den er grøn. I denne uge er det postej af svampe med rødløg serveret med yoghurt-dressing og bønne-tomatsalat.

Ideen med en grøn onsdag kom i kølvandet på, at køkkencheferne i hele regionen i 2020 besluttede, at alle køkkener skal nedbringe CO₂ med 25 % i 2025. Helle Steen Petersen tog det mål med tilbage til sit køkken og kastede ideen med grønne onsdage ud til sine kolleger og medarbejdere. For der er ingen vej udenom. Halvdelen af den CO₂, køkkenet i Nordsjælland står for, stammer fra kød. Og det er ikke nok at have et vegetarisk alternativ, som hospitalet har haft i 30 år. Der skulle mere

til, og derfor blev de grønne onsdage en realitet, forklarer hun:

“Vi har bevidst ikke noget menuvalg om onsdagen. I stedet prøver vi, om vi kan skabe lidt nysgerrighed hos patienterne til at spise anderledes. Vi har virkelig lagt os i selen og lavet opskrifter, så ingen bliver forskrækket over maden. Vi ville være sikre på, at det blev en succes, så vi har brugt lang tid på at lære om de grønne proteiner.”

De grønne råvarer sniger sig også ind andre steder som eksempelvis fridadellerne, der nu bliver lavet med 20 % kikærter og 10 % kartofler. Køkkenet har med de nye tiltag reduceret den samlede CO₂-udledning fra indkøb med cirka 5 %.

Viden fra mors bønnegryder

En stor del af vores maderfaring kommer fra den mad, vi er opvokset med. Derfor har det været en gave til den grønne mad på hospitalet, at der er mange medarbejdere med forskellige etniske baggrunde, forklarer Helle Steen Petersen.

KØKKENCHEF HELLE STEEN PETERSEN I KØKKENET
PÅ NORDSJÆLLANDS HOSPITAL I HILLERØD.

FOTO: METTE FRANDSEN.

“

Jeg er så heldig, at jeg har 18 forskellige etniciteter blandt de ansatte. Og der er nogle af disse kvinder her i køkkenet, der har lært af deres mor, hvordan man arbejder med bønner, kikærter og linser. Ligesom min mor lærte mig at lave frikadeller.

HELLE STEEN PETERSEN

“Jeg er så heldig, at jeg har 18 forskellige etniciteter blandt de ansatte. Og der er nogle af disse kvinder her i køkkenet, der har lært af deres mor, hvordan man arbejder med bønner, kikærter og linser. Ligesom min mor lærte mig at lave frikadeller.”

At lave mad på et hospital er en særlig udfordring, fordi man laver mad til syge mennesker med mange forskellige behov. Men den grønne mad har ikke været sværere at sammensætte end mad med kød. De har formået at sammensætte maden uden at gå på kompromis med energien, forklarer Helle Steen Petersen, der sender æren afsted til sine medarbejdere.

“Jeg har madhåndværkere ansat, og jo mere jeg kaster ud til dem, jo bedre bliver det løftet fra gang til gang.”

Om onsdagen kommer maden til patienterne med en lille flyer, hvor der står lidt om, hvorfor det er vigtigt for klimaet at skære ned på kødet. I køkkenet har de været meget opmærksomme på, hvordan de har præsenteret den grønne mad over for patienterne. Derfor hedder det også grøn menu og ikke eksempelvis kødfri eller vegetarisk menu.

Personale vil have mere grønt

På opslagstavlen i køkkenet hænger den feedback, Helle Steen Petersen har fået på deres mad. Ud over en enkelt flyer med ordene “FØJ FØJ FØJ” skrevet på som feedback har de ikke fået sure miner over de grønne onsdage.

MINDRE KØD I REGION HOVEDSTADEN

- Nordsjællands Hospital har siden årsskiftet indført en kødfri dag om ugen, både for patienter og medarbejdere – dermed har de reduceret deres samlede CO₂-udledning fra indkøb med cirka 5 % fra 2019 til og med andet kvartal af 2021.
- Samlet har regionen reduceret CO₂-udledningen med 9 % siden 2019 (til og med andet kvartal af 2021) på blandt andet at tilbyde mindre kød.
- Køkkencheferne fra alle hospitalerne mødes jævnligt for at inspirere og lære af hinandens tiltag.
- Regionens målsætning er at reducere CO₂-belastningen fra råvareindkøb med 25 % ved udgangen af 2025 i forhold til 2019.

Tværtimod kan de se, at især personalet efterspørger mere grøn mad. Helle Steen Petersen får også mange henvendelser fra kolleger på hospitalet, der gerne vil have opskrifterne med hjem. Derfor har hun fået lavet en opskriftsbog med grønne retter. Hun oplever nemlig, at mange er usikre på, hvordan de skal bruge kikærter og linser. Hun vil gerne være med til at gøre det lige så naturligt at lave kikærteretter som traditionelle frikadeller.

“Mange har svært ved at bruge de grønne proteiner og løber tør for ideer, når de har lavet en humus. Den viden, vi har fået nu, vil vi gerne bringe videre til verden. Vores personale har været fantastiske, og deres eget håndværk lever i det her. Deres tanker og ambitionsniveau er med i opskrifterne.”

På vej mod bæredygtige indkøb

Godt 90% af den samlede udledning af CO₂ fra Region Hovedstaden som virksomhed kommer fra de over 100.000 indkøb, regionen foretager hvert år. Tallene dækker alt det, hospitalerne bruger i hverdagen som gummihandsker, medico-udstyr, medicin og regionens patienttransport. Men også fødevarer og de byggematerialer, der bruges til at skabe nye rammer for vores hospitaler.

Hvert produkt har et klima- og miljøaftryk. Der er brugt energi, kemikalier og råvarer i produktionen af både varen og emballagen. Nogle produkter bliver også transporteret over lange afstande, som igen bidrager til udledning af CO₂.

Region Hovedstaden har et ansvar for at nedbringe klima- og miljøbelastningerne fra de produkter og ydelser, vi køber. Ved at efterspørge og stille krav om klima- og miljøvenlige alternativer kan vi påvirke hele forsyningskæden, så både vores godt 20.000 leverandører og deres underleverandører sætter gang i en grøn omstilling af deres produktion. Vi skal stille krav om lavt CO₂-indhold, at der ikke er farlige stoffer i produkterne, at de kan repareres, og at materialerne kan genanvendes til nye produkter.

Men der er også store udfordringer ved at sætte højere klima- og miljømæssige standarder. Ofte vil højere krav betyde højere priser, da det kræver innovation og nyskabelse at omstille sin produktion. Vi skal derfor hele tiden vurdere, hvor meget mere vi kan tillade os at betale for et produkt, når sundhedssektoren samtidig er økonomisk presset. Vi kan ikke komme udenom, at det vil kræve økonomiske omprioriteringer, hvis vi for alvor skal nedbringe de indirekte udledninger fra vores indkøb.

For at sikre, at vi får stillet de rette miljøkrav i alle udbud, har Region Hovedstaden etableret et team i Koncernindkøb, der over de næste år skal øge kapaciteten og hastigheden for den grønne omstilling. Alle medarbejdere i koncernindkøb skal have undervisning i grønne indkøb, så alle kan være med til at skubbe på den grønne udvikling. Vi arbejder også på at finde ud af, hvordan vi kan forbruge mindre i hele regionen. Det er ikke nok, at produkter er miljøvenlige, vi skal finde måder at skrue ned for vores forbrug og mindske miljøbelastningen den vej. Både ved at genbruge mere, reparere mere og have endnu mere fokus på at nedsætte forbruget af engangsmaterialer.

DET HAR VI ARBEJDET SÆRLIGT MED I 2020

Fælles nordisk krav til emballage

I dag findes der mere end 20 forskellige blandinger af plast på hospitalerne, og det gør genanvendelsen svær. En stor del af den emballage, vi sorterer i Region Hovedstaden bliver derfor aldrig genanvendt, selvom det bliver sorteret korrekt. Den udfordring har vi i 2020 arbejdet på at løse sammen med de andre danske regioner og nordiske samarbejdspartnere. Vi vil gerne have indsnævret mængden af plasttyper til emballage, så der kun bruges tre-fire forskellige slags. Samtidig skal emballagen være så miljøvenlig som muligt uden brug af store mængder metal. Pap skal være mærket med FSC, så vi sikrer os, at det stammer fra ansvarlig skovdrift. Alle disse krav har vi i 2020 samlet og sendt i høring i de europæiske brancheorganisationer for medicinsk udstyr. De mange krav ændrer ikke produkterne fra den ene dag til den anden, men over tid kan vi være med til at sikre, at virksomheder gør deres produktion mere miljøvenlig.

Konkurrence i udbud om flere eltaxaer

De taxaer, som transporterer ansatte og patienter rundt mellem hospitalerne, vil snart blive grønnere. I 2020 ændrede vi nemlig på kriterierne i vores taxa-udbud, så selskaberne fik point for deres planer

om at skifte benzin- og dieslbiler ud med elbiler. Vi bad selskaberne angive, hvor mange eltaxaer de vil indkøbe de næste fire år. På den måde blev andelen af eltaxaer et konkurrenceparameter på samme måde, som pris hidtil har været det.

Tekstiler har været under luppen

Når der skal produceres en helt gennemsnitlig T-shirt, kræver det mere end 2700 liter vand. Samtidig bliver der typisk udledt store mængder kemikalier, der påvirker øko-systemer der, hvor tekstilerne bliver produceret. Der opfindes mange nye tekstiler i disse år, som er produceret af mere miljøvenlige materialer. Men hvis disse tekstiler ikke har lang holdbarhed, så vil de ikke nødvendigvis være det mest miljøvenlige valg. I Region Hovedstaden indkøber vi hvert år mange ton forskellige slags tekstiler. Derfor har vi i 2020 lavet en miljøvurdering af forskellige tiltag, da det er svært at gennemskue hvilken løsning, der er bedst. Ofte kræver det nemlig meget energi at genanvende tekstiler. Analysen har vist, at vi først og fremmest skal indkøbe tekstiler med lang holdbarhed. Resultatet af analysen bliver afgørende for det kommende store tekstiludbud og vores valg af uniformer.

MÅLSÆTNINGER

Der er endnu ikke fastsat kvantitative målsætninger på området, men vi arbejder på at:

1. Klimabelastningen fra indkøb skal nedbringes betydeligt.
2. Mennesker og miljø ikke skal udsættes for farlig kemi på vores hospitaler eller i forsyningskæden af varer, der bruges på hospitaler.
3. Der skal benyttes flere og mere ambitiøse krav i forhold til bæredygtige løsninger og miljømærker i Region Hovedstadens indkøb.
4. Indsatsen for grønne indkøb bliver synlig internt og eksternt.
5. Medarbejdere i Koncernindkøb skal opkvalificeres, og miljø- og klimahensyn skal indarbejdes i procedurer for kategoristyringen for alle indkøbskategorier.

FULD KLIMAREGNSKAB

I Region Hovedstaden har vi i vores årlige klimaregnskab – ligesom så mange andre virksomheder – indtil nu kun opgjort CO₂-udledningen fra energiforbrug og transport. Men disse udledninger udgør kun en mindre del af den samlede udledning, som driften af hospitalerne forårsager.

Langt den største udledning kommer nemlig fra alle de produkter, serviceydelser og byggeanlægsarbejder, som regionen indkøber. Når vi eksempelvis indkøber et parti hospitalssenge, har råvareudvindingen, produktionen og transporten af sengene forårsaget CO₂-udledning forskellige steder i verden. Det samme gælder for lægemidler og de materialer, som indgår i vores byggerier.

Opgørelsesmetoderne for udledninger fra energiforbrug og transport er ret præcise, da de er baseret på måleraflæsninger, brændstofforbrug m.m. Til gengæld er metoden for indirekte udledninger upræcis, da den er baseret på at gange omsatte kroner for en given produktgruppe med en gennemsnits-emissionsfaktor (hvor meget produktet i gennemsnit udleder af CO₂), som er fastlagt i store internationale databaser.

Eksempelvis er den indirekte CO₂-udledning fra kategorien 'Møbler og inventar' opgjort til 750 ton CO₂.

Det tal er vi kommet frem til ved at gange 53 millioner kroner – som er det beløb, der er indkøbt møbler og inventar for – med en omregningsfaktor på 14,15 ton CO₂ pr. millioner kroner. For fødevarer er regnskabet mere præcist, da vi benytter kilo i stedet for kroner til at finde CO₂-udledningen.

Opgørelsen af de indirekte udledninger er derfor ikke velegnet til at følge år efter år (bortset fra fødevarer), men til gengæld giver den værdifuld information om, hvordan vi skal prioritere indsatsen for at reducere de indirekte udledninger. Vi kan eksempelvis se, at kategorierne 'Medicin' og 'Entrepriser og Bygningsvedligehold' hver står for næsten en tredjedel af regionens samlede udledninger (se infografik side 7).

I regi af Danske Regioner og Energistyrelsen samarbejder Region Hovedstaden med de øvrige regioner om at udvikle en ensartet måde at lave fuldt klimaregnskab på.

Hospitalssenge og møbler får nye liv

Genbrug af møbler og hjælpemidler gavner miljøet og er med til at skabe besparelser. En ny online-plattform skal få os til at dele og genbruge endnu mere internt i regionen.

I et industrikvarter i Ballerup ligger Region Hovedstadens lager for genbrug og donation. Her er fyldt med genstande, som har udtjent deres funktion på ét hospital, men som ofte kan bruges på et andet hospital eller i et koncerntcenter. Tidligere blev de fleste ting smidt ud, men nu får mange møbler, hjælpemidler og medicinsk udstyr et nyt liv.

Konceptet blev etableret i 2016, men er blevet så stor en succes, at lageret sidste år flyttede fra Glostrup og voksede fra 1700 kvadratmeter til 2800 kvadratmeter.

Driftsleder Daniel Dyrholm-Gaardbo har været med fra begyndelsen og viser rundt i den store, højloftede bygning, hvor pallereoler overalt kravler fra gulv til loft. Fra loftet hænger store bannere, der fortæller, hvilke varer man finder i den enkelte gang.

Her er indrettet et showroom for kreativt genbrug, og lageret har også sit eget værksted til reparationer.

I selve lagerbygningen tårner reolerne sig op med alt lige fra engangsartikler til medico-udstyr og brugte møbler. Her ender blandt andet regionens brugte hospitalssenge, som bliver doneret til lande, hvor en brugt seng fra Danmark kan gøre forskellen mellem at ligge på gulvet og i en seng. Daniel har netop været med til at sende ni ton hospitalssenge til Ukraine.

Driftslederen er ikke i tvivl om, hvorfor det giver mening for ham at finde nye måder at bruge de genstande, nogen ikke har brug for længere:

"Det motiverer mig, at vi er sammen om at gøre en forskel for miljøet og skabe besparelser, der ikke rammer nogen. Vi kontaktes mere og mere, fordi folk ser værdien af at genbruge. I stedet for bare at købe nyt har vi fået en øget bevidsthed om miljøet, og hvad genbrug kan."

“

Det motiverer mig, at vi er sammen om at gøre en forskel for miljøet og skabe besparelser, der ikke rammer nogen. Vi kontaktes mere og mere, fordi folk ser værdien af at genbruge. I stedet for bare at købe nyt har vi fået en øget bevidsthed om miljøet, og hvad genbrug kan.

DANIEL DYRHOLM-GAARDBO

DRIFTSLEDER DANIEL DYRHOLM-GAARDBO ER GRAFISK DESIGNER OG HAR BLANDT ANDET LAVET ET INSPIRATIONSKATALOG, SÅ MAN KAN FÅ IDEER TIL, HVORDAN DE GAMLE MØBLER KAN BRUGES PÅ NYE MÅDER.

FOTO: METTE FRANDSEN.

Stort potentiale

I et større samarbejde mellem regionens koncerncentre er Daniel og hans kolleger lige nu ved at etablere en online-plattform. Her bliver det nemt og fortsat gratis for brugere at bestille møbler og andre ting til genbrug.

Driftslederen fortæller:

"Indtil nu har efterspørgslen på genbrug foregået meget lavpraktisk via mail og opkald. Med den nye platform kan vi synliggøre beholdningen af møbler og varer for interessenter i regionen. Potentialet er stort og uudnyttet, og mange spørger til en online-mulighed."

Møblerne tilpasses også til nye omgivelser efter behov. Store hævesænkeborde kan eksempelvis blive skåret til, så mindre lokationer kan bruge dem.

Data og kreativt genbrug

Daniel, der selv er uddannet grafisk designer, fremhæver også de kreative muligheder for genbrug af møbler og udstyr – og han har lavet et inspirationskatalog.

"Sterilbakker fra Herlev og Gentofte Hospital kan blive til smarte lamper, og kedelige træmøbler kan folieres, så de får et nyt udtryk og passer bedre ind."

Inden den nye online-plattform går i luften i efteråret 2021, er der fortsat en del opgaver med at få styr på den tekniske del. Med den nye platform får de også adgang til en masse interessante informationer, der kan skabe mere grøn omstilling, forklarer Daniel.

- Regionens genbrugs- og donationslager i Glostrup åbnede i september 2016 og er siden flyttet til ny lokation i Ballerup.
- Lagerets størrelse er i årenes løb vokset fra 1700 til 2800 kvadratmeter. Frem til 2019 er håndteringen af genstande årligt steget med 100 %.
- Siden genbrugs- og donationslageret åbnede, har det bidraget med en indirekte besparelse på 26,5 millioner kroner.
- Lageret samarbejder med Ballerup Kommune om at modtage borgere i jobafklaringsforløb som en måde at bidrage lokalt.

"Med systemet bliver vi i stand til at trække en masse data og viden om bestillingerne, der blandt andet gør os i stand til at afrapportere i forhold til, hvor meget CO₂ vi sparer ved at genanvende. Der ligger også en masse muligheder i systemet, der gør, at vi senere kan åbne op for yderligere funktioner som eksempelvis andre miljøindikatorer."

Rent spildevand og vandeffektive hospitaler

Spildevand er alt det 'brugte' vand, virksomheder og husholdninger udleder. I Danmark renses det meste af spildevandet, inden det ledes ud, for at undgå, at spildevandet belaster vandmiljøet eller jord og grundvand. Hospitaler udleder hvert år store mængder spildevand, som indeholder uønskede kemikalier, resistente bakterier og svært nedbrydelige lægemiddelstoffer. En fuld rensning kræver enten en udbygning af de kommunale rensningsanlæg eller etablering af lokale rensningsanlæg på hospitalerne.

Snarere end et onde, der skal bortskaffes, håndteres spildevand i dag som en nyttig og genanvendelig ressource. Kommunerne, der er lokal vandmyndighed, stiller stadigt skrappe krav til rensning. Samtidig med etableringen af Center for Ejendomme i 2017 har Region Hovedstaden skruet op for indsatsen for genbrug af spildevand med en ambitiøs strategi og et mål om at være på forkant af myndighedernes krav og være med til at udvikle nye bæredygtige teknologier.

Regionens strategi for håndtering af spildevand bruger begreber som brugt vand og fornyet vand frem for spildevand og lægger op til, at det rensede hospitalsvand bør gøre nytte og bidrage positivt til det lokale vandmiljø. Vandet kan gøre nytte ved eksempelvis at blive udledt til vandfattige åløb eller til etablering af rekreative landskaber på hospitalerne. Ved selv at rense vandet slipper regionen desuden for at betale kommunerne en del af afgiften for at udlede til offentlig kloak.

Bedst tilgængelige kvalitet

På Herlev Hospital har man siden 2014 rensset vandet på eget lokalt anlæg. Hvert år renses anlægget 150.000 kubikmeter hospitalsvand til en meget høj kvalitet.

Indtil nu er det rensede hospitalsvand blevet ført til det fælles kommunale rensningsanlæg. Men da anlægget over en årrække har vist sig at rense i så høj kvalitet, har Herlev Kommune givet tilladelse til udledning direkte til nærmeste vandløb.

Herlev-anlægget betegnes af miljømyndighederne som 'BAT', der oversat fra engelsk står for Bedst Tilgængelige Teknologi. Den betegnelse betyder, at der er fastlagt en specifik rensningsgrad, som alle skal kunne leve op til. Der er planer om at udvide anlæggets kapacitet fra 150.000 til at årligt at kunne håndtere 200.000 kubikmeter.

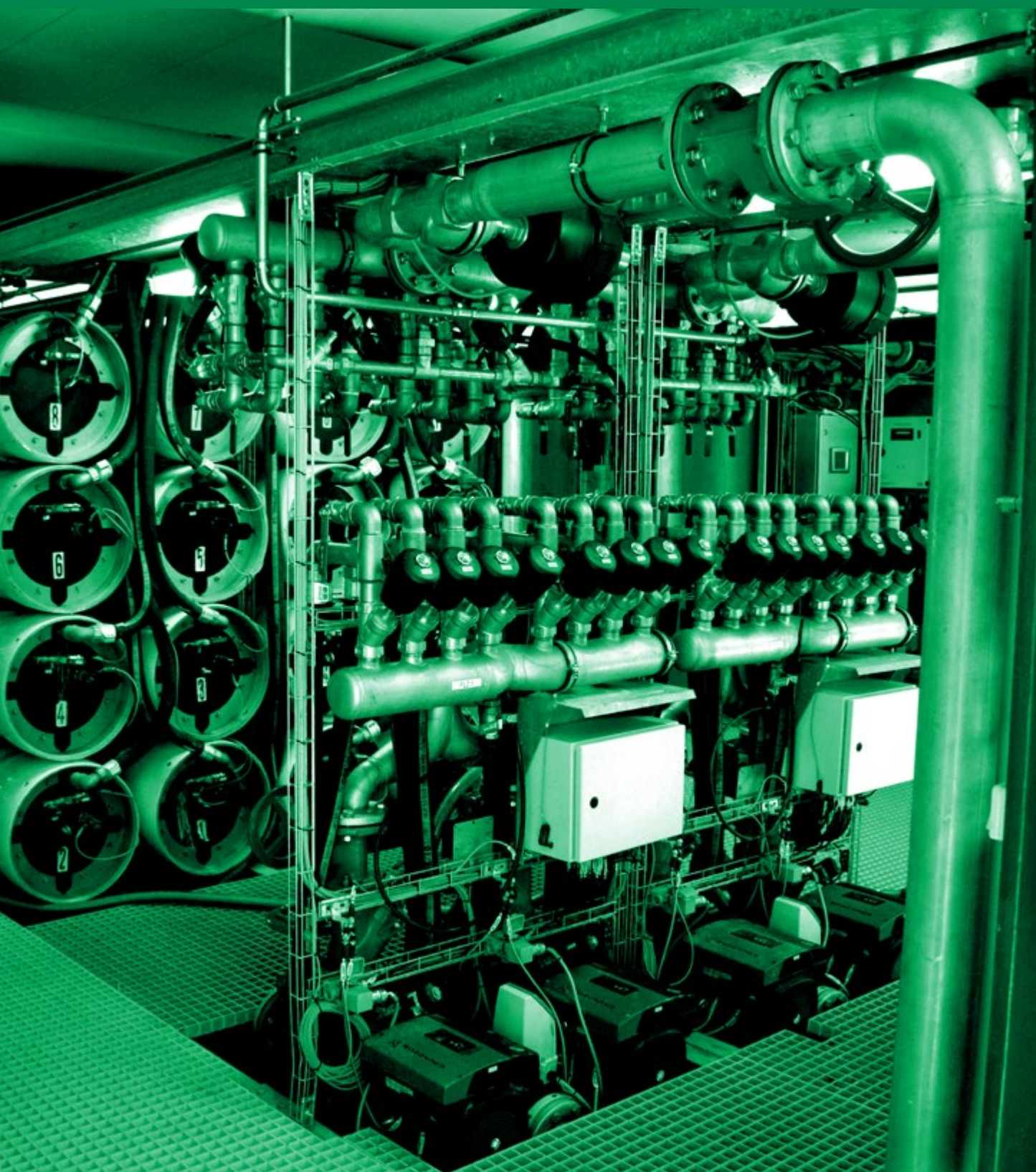
I 2020 var regionen desuden langt med et udbud af tre nye anlæg på henholdsvis Rigshospitalet Blegdamsvej, Hvidovre Hospital og Bispebjerg Hospital, der er blandt de hospitaler, der udleder flest skadelige stoffer

Men producenten af anlægget har indstillet sit engagement på spildevandsområdet, og derfor er teknologien ikke længere tilgængelig på markedet. En dialog med Københavns Kommune skal derfor fastlægge de fremtidige krav til rensningsgrader.

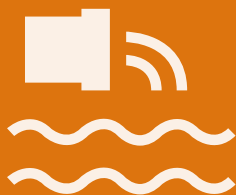
MÅLET I 2025

Fra efteråret 2021 indleder regionen forundersøgelser af sammensætningen af spildevand på Gentofte, Glostrup og Bornholms hospitaler for at finde løsninger for den fremtidige håndtering af spildevand, for eksempel eget rensningsanlæg eller ved at erstatte med mindre skadelige lægemidler og kemikalier.

Med de tre planlagte anlæg på Rigshospitalet, Bispebjerg og Hvidovre bliver Region Hovedstaden i stand til at reducere hospitalernes samlede udledning af miljø- og sundhedsskadelige lægemidler, kemikalier og resistente bakterier med minimum 50 % i 2025.

MÅLSÆTNINGER

1. At være på forkant og i dialog med de kommunale myndigheder med hensyn til krav om spildevandshandlingsplaner for hospitalerne.
2. I 2025 er vandforbruget på hospitalerne målt per patient faldet med 5 % og i 2030 med 7,5 % i forhold til baselineåret 2015.

Brugt hospitalsvand kan blandt andet indeholde medicinrester, kemikalier, bakterier og vira. Ved at behandle og rense vandet på hospitalet, sparer vi det omgivende miljø og vandmiljøet for disse stoffer.

Der produceres mere end en million kubikmeter spildevand om året på Region Hovedstadens hospitaler.

Vidste du, at det rensede spildevand på Herlev-anlægget er så rent, at du kan drikke det?

Herlev Hospital renser og polerer sit eget vand

På Herlev Hospital findes det eneste anlæg i Danmark af sin art til rensning af brugt hospitalsvand. Her æder bakterierne hinanden som en del af rensningen.

For foden af det høje tårn på Herlev Hospital ligger en Henning Larsen-designet glasbygning, lidt gemt bag træer og buske. Bygningen er det foreløbigt eneste rensningsanlæg i Danmark dedikeret til rensning af brugt hospitalsvand og har været i gang siden sommeren 2014.

Maskinarbejder Karsten Würtz Nielsen har været med, siden anlægget blev taget i brug. Han tager imod sammen med sin nye kollegaovre fra hospitalet, driftsmedarbejder Anja Frenstrup Bohn, der oprindeligt er uddannet svømmehalstekniker og ejendomsfunktionær og nu er under oplæring.

Sammen viser de rundt i den to hundrede kvadratmeter flade bygning, der er spækket med forbundne rør, kar, tanke og pumper. Dagligt, og næsten lugtfrit, sendes 450 kubikmeter brugt vand igennem i de forskellige nødvendige rensningsprocesser, som hospitalsvand kræver.

Inden Karsten Würtz Nielsen var med til at starte rensningsoplægget op, har han i mange år været ansat som driftsmedarbejder på selve hospitalet,

men trængte til nye udfordringer. Og Karsten og anlægget har været det helt rette match.

"Jeg kan godt lidt at nørde og er blevet helt betaget af mikroliv og mikroskoper. Du opdager så mange forskellige ting ved at studere mikrofloraen. Engang opdagede jeg et bjørnedyr i mikroskopet – og jeg fik helt gåsehud," griner han.

Karstens nye kollega, Anja, er enig:

"Vand er simpelthen så spændende. At studere i mikroskopet, hvad der foregår, og se, hvordan bakterierne æder hinanden som en del af rensningsprocessen, og hvor meget luft der skal ind i nedbrydningsprocessen, filteringsdelen over membraner og så videre."

Løbende efteruddannelse er en nødvendighed for at holde sig opdateret, fortæller Karsten:

"Jeg sluger alle de kurser, jeg kan komme i nærheden, og har også på eget initiativ læst et HF-enkeltfag i biologi for at få en endnu større indsigt i de processer, jeg er beskæftiget med."

“

Jeg kan godt lide at nørde og er blevet helt betaget af mikroliv og mikroskop. Du opdager så mange forskellige ting ved at studere mikrofloraen. Engang opdagede jeg et bjørnedyr i mikroskopet – og jeg fik helt gåsehud.

KARSTEN WÜRTZ NIELSEN

Rensning af høj kvalitet

Fra den biologiske nedbrydning af kvælstof i biotanke ledes vandet igennem 16 membranfiltre, indtil processen slutter i den såkaldte poleringszone, som er den rensning, der adskiller hospitalsvand fra andet vand. Her renses vandet endeligt for lægemidler, kemikalier og antibiotika med aktivt kul, ozon og UV-belysning.

I oprensningen reduceres 99,9 % af lægemidlerne. De resterende mængder er på et niveau, der ligger under de koncentrationer, der har effekt på vandlevende dyr og organismer og planter. De svært nedbrydelige, men mindre giftige kontrastmidler bliver 99 % fjernet, mens antibiotikaresistente bakterier fjernes helt.

Fra slutningen af 2021 begynder anlægget at udlede det rensede vand til Kagså, der løber langs Herlev og Gladsaxe kommuner. Kagså er ofte tørlagt, og det har derfor stor værdi, at tilføre det rensede vand til åen.

Tilbage ved rensningsanlægget kommer gartneren forbi og henter vand. Han bruger det rensede vand til de nye haver og træer, der er anlagt i forbindelse med Herlev Hospitals udvidelse. På den måde bidrager det rene, brugte hospitalsvand også til at styrke den lokale natur og vandmiljø, som har været et mål fra regionens side.

FAKTA OM RENSNINGSANLÆGGET PÅ HERLEV HOSPITAL

- Anlægget er etableret i 2014 i samarbejde mellem Region Hovedstaden, Herlev Hospital, Grundfos Biobooster A/S, DHI, Ultraaqua, Neutralox GmbH.
- Samarbejdet er et offentlig-privat innovatonsamarbejde og har modtaget støtte fra bl.a. Markedsmodningsfonden.
- Anlæggets kapacitet er cirka 150.000 kubikmeter spildevand årligt. I nær fremtid, når hospitalet er færdigudbygget, vil spildevandsmængden stige til 200.000 kubikmeter årligt.
- Anlægget bruger en række biologiske rensprocesser, membranfiltrering og efterfølgende polering med aktiv kul og ozon for at opnå den høje vandkvalitet.
- Anlægget renses også den luft, der udsendes i rensprocessen. Luften renses for både lugtgener og skadelige patogener. Anlægget renses spildevandet for medicinrester, hormonforstyrrende stoffer og antibiotika-resistente bakterier. Vandet bliver så rent, at det i nær fremtid sendes ud i Kagsåen.

FOTOS: LENNART VITOFT NORDSTEDT OG OLE GERNER JACOBSEN, REGION HOVEDSTADEN.

Øverst t.v.: Via informationsboder er medarbejderne på regionens hospitaler og apotek blevet inspireret og informeret om verdensmålsprisen. Normalt er boderne bemandet med ressourcepersoner, der kan svare på spørgsmål fra nysgerrige medarbejdere, men på grund af COVID-19 pandemien, var boderne i 2020 dog ubemandede. Her ses en infobod på Hvidovre Hospital.

Øverst t.h.: 'Drysseriet' på Bispebjerg Hospital og 'Omform' i Røde Kors' herberg for kvinder var nomineret til verdensmålsprisen 2020. Her er det enhedschef for Bispebjerg Hospitals køkken Michael Allerup (øverst) og værkstedsleder Mette Nielsen (nederst) fra Røde Kors Herberg for Kvinder, der modtager diplom og blomster på vegne af initiativerne.

Nederst: Vinderen af Region Hovedstadens Verdensmålspris 2020 var Dansk Center for Søvn sygdomme på Rigshospitalet Glostrup. Her er det overlæge Poul Jørgen Jennum og afdelingssygeplejerske Camilla Dysted, der modtager prisen. Normalt foregår overrækkelsen i forbindelse med regionens lederpris, men grundet COVID-19 pandemien, blev det til en lidt alternativ overrækkelse i snevejr på parkeringspladsen foran Rigshospitalet Glostrup.

FOTO: LARS WALLIN, REGION HOVEDSTADEN.

Region Hovedstadens **VERDENSMÅLSPRIS**

Vi sætter pris på de medarbejdere, der løfter verdensmålene

De 17 verdensmål, som blev vedtaget af FN i 2015, er en vejviser mod bæredygtig udvikling for mennesker og planeten. Men målene kan være svære at omsætte til hverdagspraksis, hvor den daglige drift ofte kommer først.

Derfor uddeler Region Hovedstaden hvert år en Verdensmålspris til de dygtige medarbejdere, som gør en ekstraordinær indsats for bæredygtig omstilling. Prisen er blevet til for at synliggøre og anerkende de mange medarbejderdrevne initiativer, som bidrager til at skubbe vores organisation i en mere bæredygtig retning. De stærke initiativer er med til at motivere alle medarbejdere i regionen og vise, at verdensmålene har høj prioritet for os alle.

Telemedicin, syværksted og sociale krydderurter

I 2020 blev prisen uddelt til Dansk Center for Søvn-sygdomme, der med ny teknologi får tilsendt information om patienter med søvnapnø direkte fra patienternes hjem. På den måde behøver patienterne ikke møde op i klinikken, og det sparer mange kilometers transport. Faktisk spares der sammenlagt over 200.000 kilometer hvert år, som svarer til fem gange rundt om jorden.

Ud over vinderen var to andre projekter nominerede, som begge har særligt fokus på den sociale bæredygtighed. Det ene projekt er startet af Røde Kors Herberg for Kvinder, som er en selvejende institution under Den Sociale Virksomhed, der tilbyder hjemløse kvinder et midlertidigt bosted. I syværkstedet 'Omform' producerer beboerne indkøbsnet og karklude lavet af genbrugsmaterialer. Tanken bag er at skabe et socialt fællesskab, der giver mening og indhold for kvinderne på herberget.

Bispebjerg Hospital danner rammen for det tredje nominerede projekt. Her åbnede 'Drysseriet' i 2020, hvor et efterladt drivhus er blevet omdannet til økologisk urtehus. Patienterne på hospitalet får nu serveret friske krydderurter, der er produceret ud fra bioaffald fra køkkenerne. I samarbejde med hjemløsefondens WeShelter drives 'Drysseriet' med hjælp fra sårbare borgere, der gennem arbejdet får mere mening i hverdagen.

Der var mange andre stærke bæredygtighedsinitiativer i spil, som alle gør en forskel for regionen. Prisen er på 25.000 kroner, som skal bruges på et fagligt og socialt arrangement.

KLIMAREGNSKAB

Hvis du selv vil dykke ned i klimaregnskabet for Region Hovedstaden, er det nu blevet muligt. Vi har nemlig fået hele regnskabet digitaliseret. Regnskabet er omdannet til en internetbaseret platform, som er lettere at finde rundt i end tidligere års PDF-udgaver.

Du finder klimaregnskabet på Region Hovedstadens hjemmeside:

regionh.dk/klimaregnskab

Rigtig god fornøjelse.

GRØN2030

Du kan læse mere om Region Hovedstadens klima- og miljøprogram Grøn2030 på Region Hovedstadens hjemmeside:

regionh.dk/grøn2030

FOTO: STENURTER PÅ TAGET AF NYBYGGERIET PÅ HVIDOVRE HOSPITAL ISOLERER OG HOLDER PÅ REGNVANDET.

Grøn omstilling 2020

Udarbejdet af Region Hovedstaden i samarbejde med Liv Kommunikation.

Fotos: Mette Frandsen samt Region Hovedstaden

Adresse:
Kongens Vænge 2
3400 Hillerød

Tlf. 38 66 50 00
E-mail: regionh@regionh.dk
www.regionh.dk

**Region
Hovedstaden**